

ANIT

Haftalık Dergi • 23 Mayıs 1967 • Sayı: 21 • 125 Kuruş

BASINDA YENİ BİR REZALET!

SKANDAL

yabancı petrol
şirketlerine meclis'te
konuşma hakkı
tanındı!

HAFTANIN NOTLARI

15 mayıs

Dansözlü parti!

■ Feyzioğlu ve arkadaşları tarafından büyük iddialarla kurulan Güven Partisi ile ilgili haberler geçtiğimiz hafta ikinci plana düştü. CHP'yi bölünceye kadar Feyzioğlu'nu hararetle destekleyen AP organları dahi artık GP'den pek söz etmemekte, sola karşı mücadele edeceğini açıklayan bildirilerine bile geniş yer vermemekte, hatta İderinin cemaziyülevvelini ortaya çıkartarak GP'yi suçlayıcı yayımlar yapmaktadırlar. Feyzioğlu, CHP'li sermaye çevrelerinden de umduğu yardımı bulamamışa benzemektedir. Her ne kadar YTP ile birleşme konusunda Aksu ile prensip anlaşmasına varılmışsa da, kurulacak il ve ilçe merkezlerinin kiralari ve tabella ücretleri Feyzioğlu'nu kara kara düşündürmektedir. Geçen hafta GP'nin tek kazancı, ünlü skandallar kraliçesi dansöz Zennabe'nin partiye katılması oldu.

Gülele ne oluyor?

■ CHP'den dedikodulu bir şekilde istifa ettikten sonra Güven Partisi'ne katılacağı söylentileri çıkan Adana Milletvekili Kasım Gülele'nin şimdi de Birlik Partisi genel başkanı olacağından söz ediliyor. Parti içindeki eski CHP'çilerden bir grup bunun için harekete geçtiyse de, Hüseyin Balan taraftarları Gülele'nin genel başkanlığının B.P. için yıkım olacağını ileri sürerek direniyorlar. Gülele'çiler ile Balancılar'ın çekişmesi sonunda Birlik Partisi'nin de parçalanması bekleniyor. Çirkin politikacıların son maceraları da göstermektedir ki, Türkiye'nin artık tepeden inme hareketlere tahammülü yoktur, gücünü tabandan almaya partilerin hepsi bir güre sonra siyaset sahnesinden silinecektir.

16 mayıs

İşçiye oyun!

■ İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Sosyal Sigortalar Kurumu'na ait hastanelerin Sağlık Bakanlığı'na devrinin öngörülmesi üzerine DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler şu açıklamada bulundu: "İşçi Sigortaları Kurumu'nun adındaki işçi'yi kaldırdıktan sonra sıra şimdi de işçi ve işveren parasıyla kurulan ve yaşatılan sağlık tesislerinin alınmasına gelmiştir. Bu, işçilerin sağlığını tehlikeye düşürecek bir harekettir. Çünkü, işçiler, yalnız sigortalıların bakıldığı hastanelerde bile saatlerce sıra beklemektedir. Biz sendikacılar, sigorta hastanelerinin bakanlığa bağlanmasına karşı çıkacağız, işçi sağlığının tehlikeye girmesine müsaade etmeyeceğiz."

Amerika'ya ihtar!

■ Sovyet Komünist Partisi Genel Sekreteri Brejnev Vietnam konusunda sert bir demec vererek, Rusya'nın Vietnam'daki Amerikan tecavüzüne mukabele edebileceğini açıkladı. Uzun yıllardır bu konuda Sovyetler'in "mukabele" tabirini kullanmadığını dikkate alan batı basını, Brejnev'in demecini "son derece önemli" saymaktadır. Papa Paul VI da Portekiz'de yaptığı bir konuşmada Vietnam Savaşı'na değinerek "Dünya tehlikeydedir" dedi. Amerika bugün dünyayı bir büyük savaşa sürüklemeye çalıştığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Kuas gitti

■ TİP Ankara Milletvekili ve parti genel sekreteri Rıza Kuas, Milletlerarası İşçi konfederasyonu'nun toplantısına katılmak üzere bir heyetle birlikte Avrupa'ya gitti. Kuas'ın seyahati 15 gün sürecek tir.

17 mayıs

Yolsuzluk mu?

■ PTT'nin 600 küsur milyonluk telekomünikasyon tesislerinin ihalesinde PTT yetkililerinin Kanada firmasından yüzde 1 komisyon alarak bunu paylaştıkları ve buna direnen arkadaşlarını pasif görevlere naklettikleri CKMP Milletvekili Sami Binicioğlu tarafından açıklandı. Ayrıca PTT ile Kanada firması arasında imzalanan belgeler de delil olarak basına açıklandı. Ancak Ulaştırma Bakanı Bilgi belgelerin sahte olduğunu ileri sürmektedir. Meselenin içyüzü bugünlerde belli olacaktır.

SADETTİN BİLGİ

ANT'nin sorgusu

■ ANT'nin 16. sayısında yayınlanan nükleer mayınlarla ilgili "Cinayet Yerine İntihar" başlıklı yazısından dolayı hakkında askeri savcılıkça soruşturma açılan dergimiz sahibi ve yazı işleri müdürü Doğan Özgüden, Birinci Ordu Askeri Savcılığı'nda ifade verdi. Özgüden'in bu yazıda "orduyu kanunlara itaatsizliğe ve halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik ettiği" ileri sürülmektedir.

Kore'de tevkifler

■ Güney Kore'deki faşist rejim de terör hareketlerine devam ediyor. Son olarak General Park'ın emriyle 97 tanınmış siyaset adamı tutuklandı.

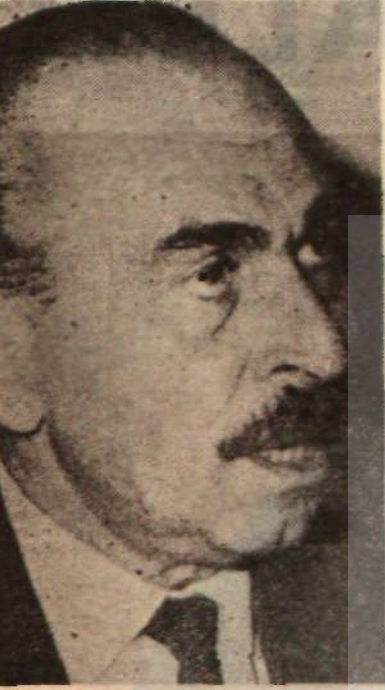
18 mayıs

Beraat etti

■ Nâzım Hikmet'in "Dört Harpishaneden" adlı kitabını yayımladığı için İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde Ceza Kanunu'nun 142. maddesine karşı gelmekten yargılanan ve 7,5 yıl hapsi istenen Memet Fuat, duruşması sonunda beraat etti. Böylece, Nâzım Hikmet'in bugüne kadar Türkiye'de yayınlanan şiirlerinden ya da kitaplarından hiçbir hakkında mahkûmiyet kararı verilmemiş olmaktadır. Öte yandan, Atatürk'ün Bursa nutku ile ilgili beraat kararını Yargıtay da onaylamış bulunmaktadır. Bilindiği gibi, bu davada Bornova Savcısı Ege Üniversitesi Fikir Kulübü Başkanı'nın dört yıl hapsini istemi idi.

Yolcu yasaklandı!

■ Yurt turnesine çıkmış bulunan GEN-AR Tiyatrosu'nun Nâzım Hikmet'in YOLCU adlı oyununu Trabzon'da temsil etmesi, bir faşist görüşünün ellinde oynanacak olan Vali Fahrettin Akkutu tarafından yasaklanmıştır. YOLCU'nun temsil edileceği duyulur duyulmaz Trabzon Komünizmi Mücadele Derneği yöneticileri harekete geçerek piyesin oynanacağı sinemanın müdürü Nejat Selçuk'a tehditlerde bulunmuş, fakat gayelerine ulaşamayarak kapı dışarı edilmişlerdir. Faşist görüş daha sonra yeni Emniyet Müdürü'ne baskı yapmaya kalkmış, ancak oradan da aynı şekilde geri çevrilmiştir. Bunun üzerine bazı öğrencilerden imza toplanarak Vali'ye müracaat edilmiş ve oyun temsil edildiği takdirde büyük karışıklıklar çıkacağı bildirilmiştir. Vali Fahrettin Akkutu da oyunun temsiline altı saat kala yasaklama kararını vermiştir. Resmi tatil olduğu için itiraz edecek yer bulamayan GEN-AR'cular, Vali'ye bir telgraf çekerek kendisinden davacı olacaklarını bildirmişlerdir. TMİF Yürütme Kurulu da, Vali'yi evinde ziyaret ederek yasaklama kararının gerçeğini sormuştur. Akkutu ise "Size hesap mı vereceğime" diyerek gençleri kovmuştur. Vali'nin kararı daha sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrenci kuruluşları ile Basın İş Sendikası tarafından protesto edilmiştir. Oyuncular ve öğrenciler gece bütün şehri dolaşarak Vali aleyhinde yüzlerce imza toplanmışlardır. Karadeniz'in en uyanık şehirlerinden birinde konusunu milli mücadeleden alan bir oyunu yasaklamak gibi ancak faşistlere yakışır bir karar veren Vali Akkutu'nun hareketi, Demirel-Sükan ikilişinin zihniyetini yansıtmaktadır.

Stockholm'de Vietnam Savaş suçlularını yargılayan ve Amerika'nın oybirliğiyle takbih eden Russell Mahkemesi üyelerinden TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar geçen pazartesi yurda döndü ve hava alanına tezahüratla karşılandı. Aybar, duruşma ile ilgili olarak "Vietnam Savaşı bütün insanlığı tehdit eden bir olaydır. Türk halkı, Vietnam faciası üzerinde ve bunun sorumluları hakkında uyanık olmalıdır" dedi.

Trabzon'da YOLCU temsilinin yasaklandığını bildirilen Nâzım ve YOLCU afişleri yerine sinema afişleri asılırken...

DOĞAN ÖZGÜDEN

BASIN REZALETLERİ

TÜRKİYE Büyük Millet Meclisi, geçtiğimiz hafta, parlamento tarihimize görülmemiş bir skandala sahne olmuş, "genel petrol politikamızın tesbiti" için kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nda yabancı petrol şirketlerine söz hakkı tanımıştır. Türkiye'nin bağımsızlığını ihlal eder mahiyetteki bu karar, Meclis Başkanlığı'na verilen bir soru önergesiyle halkoyuna açıklandığı halde Bâbü'lî basınında hiçbir tepki yaratmamış, bir iki gazetede tek sütunluk rutin haber olarak geçirilmiştir. Buna karşılık, bir polis vakasında hiçbir delile dayanmaksızın nezaret altına alınan dört üniversiteli genç "ırk düşmanı ve kaatili" olarak taatın haber ve fotoğraflar, biri hariç, bütün gazetelerin günlerce manşetlerini işgal etmiştir. Bu münferit bir örnek de değildir... Türk basını bugün haber vermek ve halka öncülük etmek görevini bir yana bırakmış, hayvani zaaf-ları tahrik ederek tiraj sağlama yarışına girmiştir.

BUGÜN Türkiye'de egemen sınıflar tarafından desteklenen ve mukaddesat ticareti yapan sağıc gazetesinin bolluğuna karşılık, büyük emekçi kitlelerinin çıkarlarını savunacak, onların sorunlarını dile getirecek, halkı uyandırıp bilinçlendirecek hiçbir sol gazete yoktur. Günlük gazete çıkartmak büyük kapital meselesi olduğuna ve dizgi, baskı, ilan, dağıtım gibi imkânlar kapitalistlerin kontrolü altında olduğuna göre, halka tavizsiz hizmet edecek bir sol gazetesinin günlük olarak yayınlanması hemen hemen imkânsızdır. Ne var ki, seviyeli yayın yapmak ve doğruları dile getirmek için bir gazetesinin mutlaka sol olması da gerekmez. Dünyanın her yanında "sol" olmamakla beraber, seviyeli yayın yapan bir çok gazete vardır. Türkiye'de mukaddesat ticareti yapan gazeteler bir yana bırakılırsa, bu görev, "tarafsız" etiketi altında yayınlanan gazetelere düşmektedir. Ancak, zaman zaman olumlu çıkışlarda bulunan ve haber verme fonksiyonunu oldukça tatminkâr şekilde yerine getiren bir ikisi hariç, diğerleri maalesef dehşet ve seks haberleriyle halkı afyonlamaktadır. O kadar ki, sosyalist yazarlara sütunlarında yer veren gazeteler bile son zamanlarda kendilerini bu dehşet ve seks fırtınasına kapırmıştır ve bir yandan sol eğilimli okurları istismar ederken bir yandan da bugün ak dedigine yarın kara diyerek çıkarılar peşinde koşmaktadır.

ASLINDA bu duruma şaşmamak gerektir. Teknik imkânların gelişmesi ve egemen sınıfların halktaki uyanış karşısında halkoyunu ters yönde etkilemek için kapitalistlerin Bâbü'lî'ye elatması, bütün gazeteleri egemen sınıfların kontrolü altına sokmuştur. Yüksek tiraj, bol ilan sağlamak için kapitalizmin bütün kirli oyunları bu yolda da uygulanacaktır. Bu arada akla şöyle bir soru gelebilir: Avrupa'daki gazeteler de kapitalistlerin kontrolü altında değil midir? Evet... Ancak, Avrupa'daki basın, aynı zamanda "okuyucu müeyyidesi" ile de karşı karşıyadır. Okuma yazma sorununu tamamen çözümlenmiş ve fertlerinin büyük çoğunluğunu belli bir kültür seviyesine ulaştırmış toplumlarda gazeteler her istediklerini okuyucuya yutturamazlar! Türkiye gibi nüfusunun yarıdan fazlasının okuma yazma bilmediği ve okuyucularının büyük çoğunluğunun asgari kültür seviyesinden yoksun bulunduğu az gelişmiş bir ülkede "okuyucu müeyyidesi" söz konusu değildir. İşte bu yüzden ki, Bâbü'lî basını meydanı boş bulmuştur. Eğitim politikası bu haliyle devam ettikçe ve Bâbü'lî'de kapital biriktikçe, günlük gazetelerin bu yoldan dönmeleri mümkün değildir. Ve anayasada yer alan basın özgürlüğü, egemen sınıfların "çıkarcı özgürlüğü" olmaktan ileri gidemeyecektir.

Orta Doğuda tehlike

■ İsrail ile komşu arap ülkeleri arasındaki gerginlik ciddi bir hal aldı. İsrail'in Suriye'ye karşı askeri harekâta girişmesi ihtimali üzerine Mısır ve Suriye, İsrail sınırına yığılmak yaparak silahlı kuvvetlerine "hazırol" emri verdiler. Ayrıca, Mısır'ın talebi üzerine Gazze Bölgesi'ndeki Birleşmiş Milletler Kuvvetleri geri çekildi. Bütün Arap Devletleri, İsrail'in saldırısı halinde Suriye ve Mısır'ı destekleyeceklerini açıkladılar. Suriye, İsrail'in, tıpkı 1956'da olduğu gibi İngiltere, Fransa ve ayrıca Amerika'nın desteğiyle, Suriye'yi istilâya teşebbüs edeceğini Birleşmiş Milletler'e bildirdi. U Thant, "1956 yılından çok kötü günlerdeyiz" diyerek endişesini açıkladı.

Gençliğin tepkisi

■ Orta Doğu Olayları üzerine İstanbul'daki Arap Öğrenci Lokali'nde düzenlenen açık oturumunda Irak ve Suriye konsoloslarıyla arkadaşlarımız Çetin Özek, Hüseyin Baş ve gençlik temsilcileri görüşlerini açıkladılar. Ayrıca, gençlik kuruluşları ortak bir bildiri yayımlayarak emperyalizmin oyunları karşısında Nâsır'ın devrimci politikasını destekleyeceklerini bildirdiler.

Orman dâvası

■ Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Orman Mühendisleri Odası ve Yeşil Türkiye Ormancılar Cemiyeti bir bildiri yayımlayarak yeni Orman Kanunu Tasarısı'nın telâfisi mümkün olmayan tahripere yol açacağını, orman köylüsünü kalkındırmak şöyle dursun orman halk ilişkilerini daha da bozacağını açıkladılar ve bir "Orman Şurası" toplanmasını istediler. Ayrıca, Orman Fakültesi Öğretim Üyeleri de Tarım Bakanı'nın yeni tasarını hazırlarken kendi görüşlerini almadığını ve tasarıya karşı olduklarını açıklayan bir bildiri yayınladılar. Dağdağ ise, "Anayasanın bize verdiği yetkiye dayanarak bu tasarıyı kanunlaştırmaya azimliyiz" diyerek anayasayı çiğnemeye azimli olduğunu bildirdi.

Pasif direnç

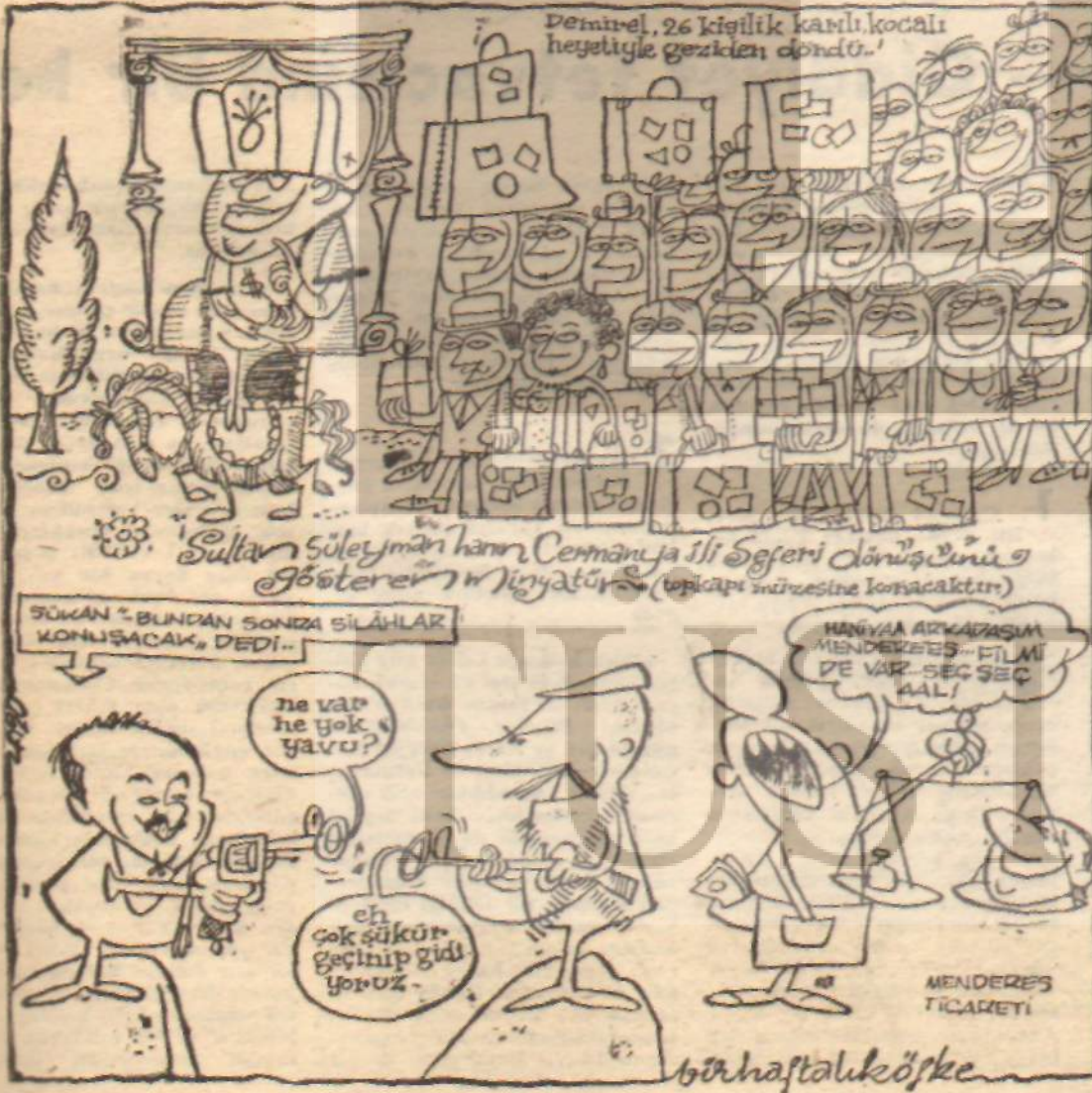
■ Yunanistan'da faşist yönetime karşı direnç gün geçtikçe artmaktadır. Demokratik düzen taraftarlarının ilk organize direnç hareketi 28 Mayıs'ta uygulanacaktır. Darbeden önce seçim günü olarak tesbit edilmiş bulunan 28 Mayıs Pazar günü, Papandreu taraftarları sokağa çıkmamak suretiyle sessiz protestoda bulunacaklardır.

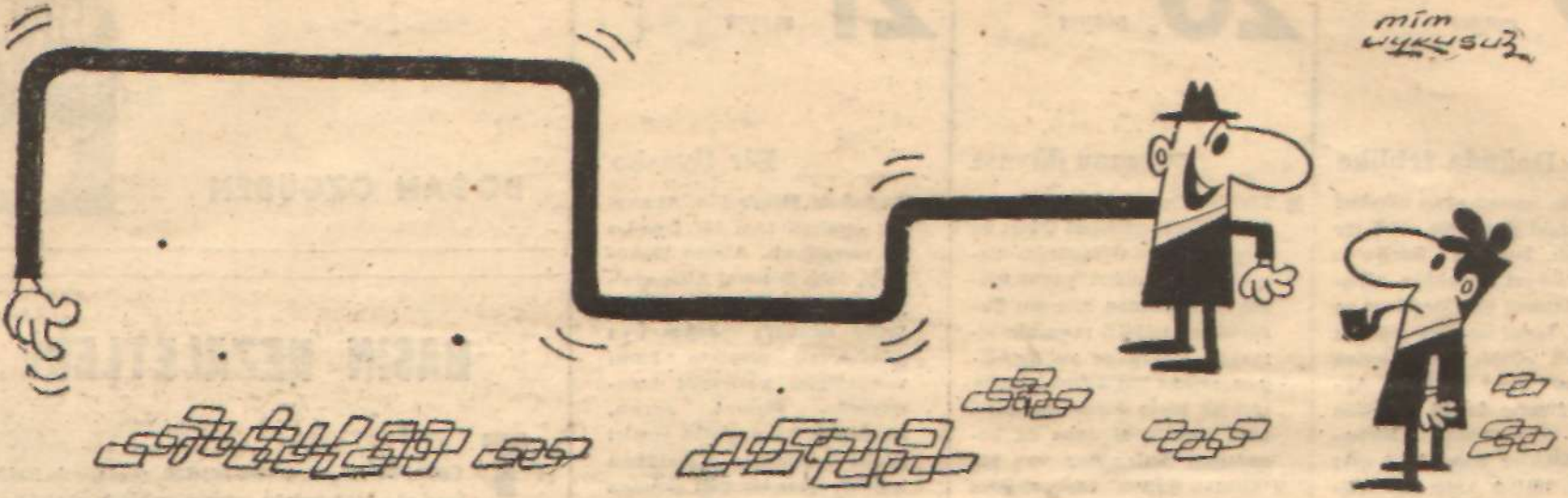
Bir fiyasko

■ Başbakan Demirel'in Almanya seyahati tam bir fiyasko ile sonuçlandı. Alman Hükümeti, daha Demirel Almanya'ya gitmeden Dışişleri Bakanı Willy Brandt'ı Japonya'ya göndererek ziyarete önem vermediğini göstermiş bulunuyordu. Ziyaret, ayrıca, Başbakan Kiesinger'in yurtiçi gezisi dolayısıyla Almanların keyfine göre bir gün sonraya ertelendi. Brandt ile görüşmek için iki gün önce alelacele Almanya'ya giden Çağlayanlı ise Alman Dışişleri Bakanı tarafından değil, protokol şefi tarafından, otel kapısında karşılandı. Konsorsiyum ve Almanya'daki Türk işçileri konusunda ise resmi temaslardan hiçbir olumlu sonuç alınmadı. Ziyaretin tek kazançlı yanı, 26 kişilik karılı kocalı heyetin bavullar doluğu eşya ile yurda dönmeleri oldu!

İşçi kapı dışarı

■ İstanbul Belediyesi'ne ait Bebek Belediye Park Gazinosu'nun işvereni, geçenlerde çıkarttığı 27 işçisinden sonra geçtiğimiz hafta 14 işçisine daha yol verdi. DİSK'e bağlı Turizm İş Sendikası'nın "toplu sözleşme" çağrısına uymak istemeyen işverenin bu kanun dışı davranışı sendika tarafından Savcılığa aksettirildi.

— ... EN SONRA SOLA DÖNDÜNÜZ MÜ, CHP BİNASI TAM KARŞINIZA ÇIKACAK!..

Dost (!) Amerika'nın Türkiye'ye yeni oyunu

Damping yapan Amerika Türk pamukçuluğunu nasıl öldürüyor? Türkiye'ye kabul ettirilmek istenen Sonora-64 buğdayının arkasında hangi hesaplar var?

ÇEKİK gözlü, ak saçlı adam başını önündeki dosyadan kaldırmadan gözlüklerinin üzerinden baktı. "Bir tedbir arıyoruz" dedi, "Amerika Birleşik Devletlerinin dünya pamuk piyasasındaki pamuk damping'inden sonra memleketimiz güç duruma düştü..."

Ak saçlı çekik gözlü adamın önündeki dosyada, en iyi cins kâğıda yazılmış sayfalar dolusu raporlar vardı... Gazeteci "Beyefendi" dedi, "Galiba Amerika tahıl, yağ ve fındıktan da aynı yolu seçmişti..." Yine gözlüklerinin üzerinden bakan adam "Tabii beyim" dedi "Tabii, adamlar çalışıyorlar. Amerika rekabet edilmesi güç imkânlar yaratarak dünya piyasasının elinde tutuyor, ona uymaya mecburuz. Amerika da 18,8 saat harcayacak elde edilen yüz kilo pamuğu biz, 166 saat çalışarak elde ediyoruz. Hem sonra siz benden beyanat falan mı almak istiyorsunuz nedir? Rica ederim ben devlet memuruyum. Bu kadar bile konuşmamalıyım. Sonra biliyorsunuz evlâdu-ayal var. Bakarsın adamı sürüverirler şarha. Sonra bizim oğlunun okul işi kalır. Ne yaparım ben? Rica ediyorum, benimle konuştuğunuzdan bahsetmeyin makalenizde... Bir dost olarak kalalım. Sanki bunları yazmasanız ne kaybedersiniz?"

Önce evlâdu-ayal'i düşünen çekik gözlü, ak saçlı adam Tarım Bakanlığının önemli daire müdürlerinden biriydi. Önündeki kalın dosyada, Türkiye'nin kaderi ile ilgili sorunlara Amerika-

lılarla başbaşa verilerek hazırlanmış iki çözümü vardı... Aslında bu çözüm yolları, çok önceden Amerika'da hazırlanmış ve 1966 yılı ilkbaharında işbirlikçiler yoluyla Türkiye'ye sunulmuştu... Çözüm yollarındaki inceliği anlayabilmek için bir yıl öncesine geri dönmek gerekiyordu...

Tahıl, yağ ve fındıktan sonra, Türkiye'nin büyük dostu ve müttefiki Amerika Birleşik Devletleri, Pamuk'ta da damping yapınca, Türkiye'nin pamuk ağalarını bir düşüncedir almıştı. İkkel teknik ve insan gücü israfı ile üretilen pamuk Türkiye'nin elinde kalabilir, böylece dış öde-me dengesindeki açık büyüyüp giderdi... Tedbir almak gerekiyordu. Tedbir almak için ise, pamuk dampingi ile Türkiye'yi çözümünü güç bir sorunla karşı karşıya getiren Amerika'ya başvuruldu... Amerikalı danışmanlarla Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu başbaşa vererek, çözüm yolunu buldular...

■ Önce pamuk işçilerinin ücretlerine göz dikilmişti...

Ve acele 1966 yılı Haziran'ında Adana'da bir "Pamuk Sempozyumu" düzenlendi... Sempozyum'da Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu üyelerinden Prof. Dr. Celâl Tarıman, bulunan çözümüyle Türkiye tarafından patlatılması Topaloğlu tarafından talep edilmiştir. Her iki halde de, Doğu Anadolu bölgesi bir "kirlenmiş bölge" durumundadır. Nükleer

— "Dünya piyasasındaki düşüş fiatlarla rekabet ederek ihracatı geliştirmek için önce ma-

liyeti düşürmek gerekir. Amerika Birleşik Devletlerinde bir kilo pamuk üretimi için yirmi dakikalık bir iş süresi yetmektedir. Oysa, Türkiye'de bir kilo

pamuk üretmek için en az bir saatlik bir iş süresi gerekmektedir. Bu durumda işçi ücreti maliyete büyük oranda tesir etmektedir. Bir pamuk işçisinin sekiz lira yevmiye aldığı göz önünde bulundurulacak olursa, ihracatı engelleyen en büyük faktör kendiliğinden ortaya çıkar. İşçi ücretlerinde yapılacak indirim, otomatikman pamuk ihracatının gelişmesini sağlayacaktır."

Prof. Tarıman'ın yaptığı basit bir "osmanlı kurnazlığı"ndan başka bir şey değildi... Gerçek Amerika'da pamuk üretim maliyeti çok düşüktü ama, bu düşüklük işçi ücretlerinin indirilmesi ile sağlanmış değildi. Amerikalı hiçbir zaman, maliyetin yüksekliğini işçinin omuzlarına yüklemeyi düşünmemişti. Düşünmemişti ama, Türkiye'de

tamamen karşı tez ile ortaya çıkmaktan da çekinmemişti... Bilimsel Araştırma Kurumu üyeleri ile bilim adamları bugün'e kadar denenmiş bir yolu seçmiş, ihmallerinin vebalini yine kendini savunamayan emekçiye, halka yüklemeye kalkmışlardı...

■ Türkiye'yi de saf dışı bırakarak Amerika tek başına kalacak

Amerikalıların tavsiyesi ile hareket edenler, pamuk maliyetini düşürmek için en etkili yolun, 6-8 liralık yevmiye ile zaten aç olan tarım işçisini daha ucuza çalıştırmak olduğunu savunuyorlardı... Tabii bu, kazançlarını çalışanların sırtından sağlayan

Ciddiyet fetvacısına bir kaç

ORTANIN Solu'ndaki bir dergi, "işinlandırılmış buğdaylar, nükleer mayınlar ve «Barış gönüllülerine Amerika'dan verilen talimat» konusundaki yayınlarımızın gayriciddi olduğu yolundaki iddialarına verdiğimiz cevapları da kendi içiçüsüne göre «ciddi» bulmamış olacak ki, son sayısında yine ANT'ı hedef alarak «ANT bize verdiği cevapta bu üç iddiasını da savunmamıştır» diyor.

1. Ciddiyet fetvacısına göre, "Bir yerde nükleer silahların bulunmasıyla o yer kirlenmiş bölge haline geliyor, o halde başta Amerika, bütün dünya kirlenmiş demektir."

Oysa, nükleer silahların bulunduğu yerler değil, savaşta hasım orduların geçmesini önlemek üzere nükleer silahlarla bombardıman edilmesi planlanan veya nükleer mayınlar döşenen yerler "kirlenmiş bölge" sayılır. Evvelce Doğu Anadolu bölgesinin nükleer bombardımanla kirlenmesi söz konusu olduğu halde bugün aynı işin nükleer mayınlarla yapılması NATO Nükleer Planlama Grubu toplantısında görüşülmüş ve bu mayınların Türkiye tarafından patlatılması Topaloğlu tarafından talep edilmiştir. Her iki halde de, Doğu Anadolu bölgesi bir "kirlenmiş bölge" durumundadır. Nükleer

mayınların henüz döşenmemiş olduğu yolundaki iddiayı ise, ANT 2 Mayıs 1967 tarihli nüshasının 2. sayfasının 1. kolonunda objektif şekilde yayınlamıştır. Ancak bu mayınlar döşenmiş olsa da olmasa da, NATO savunma planları içinde Doğu Anadolu bölgesi "kirlenmiş bölge" sayılmaktadır.

2. İşinlandırılmış buğdaylar konusundaki yayınların gayriciddi olduğu iddiasını cevaplandırmayı da Türkiye'nin tek beslenme uzmanı olan Sayın Doçent Dr. Osman Nuri Koçtürk'e bırakıyoruz. Dr. Koçtürk şöyle diyor:

"Türk halkının kobay gibi kullanılması deyimini ilk olarak hocam Profesör Râzım Aras ve ben Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde düzenlenen ve Atom Enerjisi Komisyonu yetkililerinin katılmaktan ısrarla kaçındıkları açık oturumda kullandık. Aynı deyim bazı yazılarında da tekrarlanmış olabilir. Çünkü, yeteri kadar olumlu bilgi ve kanıt edinmeden tehlikeli bir tekniği bir toplum üzerinde uygulamaya kalkışmak, onları kobay yerine koymak demektir. Bizim bilgilerini meclislerden kanun çıkarılmadan ve hukuki formaliteleri tamamlanmadan Milletlerarası Atom Enerji Komisyonu ile bir

ikili anlaşma imzalamakla, halkımızın bir deneme aracı olarak kullanılmasına rıza göstermiş bulunuyorlar.

Amerikan emperyalizminin bu konudaki rolüne geçince, genel olarak Amerika'nın Birleşmiş Milletler ihtisas organına sızmak ve bu teşekküllerin yönetici ve uzman kadrolarında kendi adamlarını çoğunluğa geçirmek suretiyle, bu kuruluşları maksatlarına âlet ettiği bilinmektedir. Hatta bunun için, Türkiye'den bazı örnekler verebiliriz. Birleşmiş Milletler'in çocuklara yardım fonu (UNICEF) bundan on yıl önce üçyüz bin yavrumuza yavan süt tozu sağlamayı teklif etmiş ve hükümet bu insani teşebbüse o tarihte izin verdikten sonra, UNICEF sahneden çekilerek onun yerine Amerikan Kılıse teşekkülü olan CARE teşkilâta faaliyeti sürdürmüştür. İskenderun işinlandırma tesilerinin faaliyete geçeceği sırada Ankara'da Kurtuluş Sempozyumu'nda bir çadır kurularak atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanışı konusunda Birleşik Amerika tarafından propaganda faaliyetine geçilmiş ve propaganda çalışmaları liselerden üniversitelere ve basına kadar yansıtılmıştır. Çadırı gezenler asıl amacın İskenderun projesinin desteklenmesi ve halkımızın işinlandırılmış buğdayı korkusuzca ve bol miktarda tüketmesini desteklemek olduğunu

ve onları ezerek mutluluklarını sürdürenleri ziyadesiyle memnun etmişti.

Ancak, işçiden, dar gelirli den fedakârlık bekleyen iktidar nendense kısa zaman sonra maliyeti düşürmek için işçi ücretlerinden indirim yapmaktan vazgeçti... Fakat, bunun yerine Amerika'nın sunduğu bir başka teklifi kabullendi. Başta iktidar başı olmak üzere Tarım Bakanı ve öteki ilgililer nutuklar attılar, mutlu azınlığın çıkarları için çalışan büyük basının büyük desteğini gördüler...

Amerika'nın sunduğu teklif, bugün pamuk ekilen yerlere "SONORA-64" adlı Meksika tipi bir buğday ekerek pamuk ihracatında görülen düşmeyi bu yolla kapatmaktı... Amerika'nın teklifi pek parlak görüldü. Başbakan dahil bütün yetkililer bire yirmi veren "Sonora-64" tipi buğday yetiştirilmesini salık vermeye başladılar. Oysa bunun

altında saklı gerçek bambasıkaydı... Damping ile dünya pamuk piyasasına hakim olan Amerika, pamuk yerine bazı ülkeleri buğday yetiştirmeye iterek, ilerde dünya pamuk tekelini tamamen eline geçirmek istiyordu. Sovyetler Birliği Amerika'ya rakip olamazdı. Çünkü, Amerika'nın 3,5 milyon balyasına karşılık Sovyetler Birliği'nin yetiştirdiği pamuk iki milyon balya civarındaydı... Amerika'da yüz kilo pamuk için 18,8 saat harcarken, Sovyetler Birliği'nde aynı miktarda pamuk için harcanan süre otuz saat civarındaydı. Ve Sovyetler Birliği ürettiği pamuğu kendisi tüketiyordu.

Amerika dünya pamuk tekelini eline geçirmek için, işe küçük ülkeleri saf dışı bırakmakla başlıyordu... Türkiye ile birlikte Mısır ve Hindistan'da da aynı yol seçilerek pamuk yerine tahıl yetiştirilmesi için imkânlar yaratılmaya çalışılıyordu...

VEDAT ALİ ÖZKAN

(Sağlık Bakan'ını oyuna getirmek istiyorlar)

ATOM

■ Işınlandırılmış buğday konusunda bakana oynanmak istenen oyun...

SAĞLIK Bakanı Vedat Ali Özkan Güney Doğu Anadolu illerindeki hastaneleri denetlemek için Ankara'dan ayrıldığı gün, Müsteşar ile Sağlık İşleri Genel Müdürü kafa kafaya verip, Türk ulusunun geleceği ile ilgili çok önemli bir konuyu oldu bittiye getirebilmenin planlarını yapıyorlardı.

Hazırlanan plan gereğince, İstanbul Üniversitesi Radyoloji Enstitüsü Direktörü Ord. Prof. Dr. Tevfik Berkman başkanlığında Hacettepe Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsü Direktörü Prof. Dr. Muharrem Köksal, Ankara Tıp Fakültesi Farmakoloji Enstitüsü Direktörü Prof. Şükrü Kaymakçalan, Veteriner Fakültesi Gıda Kontrolü Profesörü Zeki Tolgay, Sağlık Bakanlığı Hıfzısıhha Enstitüsü Kimya Şubesi Müdürü Veteriner Mehmet Akşehirli, Sağlık Bakanlığı Çevre Sağlığı Şube Müdürü Dr. Cemal Alagöz'den kurulu bilim heyeti İskenderun'a hareket etti. Heyet, Türk ulusunu denemeye tabi tutacak Tahıl Işınlandırma Merkezinde bir günlük bir ince-

lemeye bulundu. Bir günlük inceleme sonunda, yedi kişilik bilim heyeti gazetecilere yazılı bir demec vererek şöyle dedi:

"İskenderun'daki tesis, pilot bölge karakterindedir. Teknik bakımdan hiçbir tehlike arz etmemektedir. Bu tesisin, bir eğitim müessesesi karakterinde olması hakkındaki bir proje üzerinde çalışmaktayız. Heyetimizin İskenderun'u ziyaret sebebi budur..."

Hafıza-i beşer nişan ile malûl olmadığı için hemen hatıra 4 Ocak tarihi gelmektedir. Türk ulusuna ışınlandırılmış tahıl yetiştirileceğini müjdeleyen haberlerde, tesisin hiç de eğitim amacıyla kurulmadığı belirtiliyordu. Sonra, günde 400 ton buğdayı ışınlandıran bir tesisin, eğitim amacıyla kurulmasına da yeryüzünde rastlanılmamıştı henüz.

Yedi kişilik bilim heyetinin, Türk halkına ışınlandırılmış buğ-

day yedirilmesini sağlamak için Sağlık Bakanlığında toplandığı geçen çarşamba günü Sağlık Bakanı Vedat Ali Özkan İskenderun'da gazetecilere şöyle diyordu:

— "Dünyada denenmeyen bir şey, Türkiye'de de denenemez." Özkan direniyordu. Fakat ne zamana kadar Amerikaya ve Türkiye'deki Amerikancılara karşı dayanabilecektir?

Çömez tehdit ediyor

Türkes'in çömez Muzafer Özdağ adındaki Hess müsveddesi, OKMP İl Merkez'inde yaptığı bir basın toplantısında «Milleti tercüman olarak TİP'i tasfiye edeceğiz. Gayrimillî bir partiye Türk halkının müsamahası yoktur» demiştir.

Türkiye'de parti kapatmak ancak Anayasa Mahkemesi'nin yetkisi dahilinde olduğuna göre, Özdağ bu işi kendisinin yapacağından bahsetmekle, herhalde «anayasa dışı bir tasfiye»den söz etmektedir.

Anayasa dışı tasfiyeler peşinde olanlar ise, Özdağ'ın buyurduğu gibi millete değil, ancak Franco'ya ya da Salazar'a tercüman olabılırlar. O da, tabii, İspanyolca ya da Portekizce biliyorlarsa...

Hem dikkat etsin Muzafer Beg, TİP'i tasfiye edeyim derken kendisi tasfiye olmasın! 14 Kasım 1960'dan önce de bu «tasfiye» kelimesini çok bol kullanmışlardı da, neticede kendileri «tasfiye» olmuşlardı!

Bazı sürprizli ihtimaller

Cetin Altan

C.H.P.'den gidenler gitti. Geriye kalan C.H.P.'de yine bir sağ sol ayrılması... Antiemperyalist cepheyi sosyalist örgüt ve halk dışı bir politikada arayanların büyük stratejisi sayesinde meydana gelen sonuç doğrusu epey parlaktır. Artık Bülent Ecevit dahi sola saldırmadan ortanın solunda duramıyor ve antiemperyalizm sözünü ağzına almamaya dikkatle itina gösteriyor...

Ecevit ne yapsın... Biraz daha direnirse ya parti bir kere daha yavrulayacak, ya büsbütün Genel Sekreterlikten olacak...

Feyzioğlu ise çok ayrı hepsaların peşinde... Palamentoda Anayasayı değiştirecek gücün sağ kanat eline geçmiş olmasını en iyi şekilde değerlendirecek yolları arıyor...

Bu yollardan biri eski demokratlara siyasi hakların tanınmasını istemektir.

Böyle bir teklifi getirdiği zaman A.P. iki cami arasında kalmış olacaktır. Hayır derse kökünü inkâr edecek, evet derse varlığını silecektir.

Bir Turhan Feyzioğlu - Samet Ağaoğlu ittifakını bir an için şöyle aklınızdan geçirin. Demirel diye bir şey kalır mı ortada...

Ustalıkla şekilde Demirel'in Amerika'ya fazla dönük olduğunu, bu yüzden eski D.P. ile fazla bir ilgisi bulunmayacağını ilân edecek bir Samet Ağaoğlu, her cephede nasıl bir sempati toplar, tahmin edebiliyor musunuz?

Ve bu çıkış Amerika'nın da ekmeğine nasıl da yağ bal sürer. Afişe olmuş bir kadro yerine afişe olmamış bir kadro elbetteki statükoyu muhafazada çok daha garantilidir...

Kimse kalkıp da Feyzioğlu - Ağaoğlu ittifakına:

— Amerikan oyunu diyemez...

Çünkü bu iddia ile onlar Demirel'i harcamış olacaktırlar.

Kimse yine bu ittifaka:

— Yobazlar kanadı da, diyemez.

Çünkü ikisi de laiklik ve nutuk Atatürkçülüğü ile tanınmıştır...

Üstelik sola karşı da veritirmeye bağladılar mı, akan sular durur. Oy dersin oy, laiklik dersin laiklik, Amerika'ya karşı sitem dersin sitem, sola hücum dersin hücum... E daha ne yani...

Bu tutum hem biriken Amerikan düşmanlığını dağıtır, hem kimsenin bel bağlamadığı Demirel politikasını en üstad yürüğe oturtur, hem de statükoya olduğu gibi tutar.

Doğrusu bazı zorluklarına rağmen hiç de fena bir kombinasyon değildir bu... Ve bu kombinasyon eminiz ki bazı çevrelerin aklından sık sık geçmektedir.

Böyle bir kombinasyona karşı A.P. de C.H.P. de güçsüz kalırlar. C.H.P. yi dayanak noktası yaparak antiemperyalist cepheyi genişletme hevesinin yarattığı bu ihtimalleri çok önceden görmek ve C.H.P. yi fazla kurcalamadan olduğu gibi muhafaza etmeye çalışmak çok daha basiretli olurdu...

Şimdilik Feyzioğlu eski D.P.lilere siyasi haklarının tanınması hususunda teklif yapacağı rivayetlerini tekiş etmiştir. Ancak bu konu pek can alıcı bir konudur. Ve plan dışında kalmasına imkân yoktur.

Olayları inceler ve ihtimalleri hesaplarken ilk yapılacak iş, kendimizi herkesten daha zeki görmemek ve başkalarının da zekâ yeteneklerini göz önünde tutmaktır...

Feyzioğlu hursusdur, güvenilir kişi değildir, şudur budur ama silme de enayi değildir. Bu hususu unutmamak gerekir.

Türk iç politikası çok olaylara gebe görünmektedir... Olaylar gelişikçe bunları daha da derinliğine işlemek imkânları çıkacaktır... Şimdilik biraz daha bekleyelim bakalım...

SÖZ..

ezmiş ve hattâ bize de ifade etmişlerdir. Bazı Amerikanofil çevrelerin takındıkları tavır ve Sağlık Bakanlığında yapılan toplantıya Amerikalı uzmanların katılıp uygulamayı mümkün olmak için olağanüstü çaba harcamaları bu iddiamızı haklı kullmaktadır. Londra'da toplanan üçüncü Atom Kongresi'nde yabancı bilim adamları da endişelerimizin ciddiyetini doğrulamışlardır.

Hükümet ve özellikle Sağlık Bakanı Vedat Özkan uyarılama hakkı bularak uygulamaya izin vermeyeceğini açıklamış olunuyor..

İki barış gönüllüsüne gönderilen ve Türkiye'nin iç meseleleri hakkında devamlı bilisteyen mektubun CIA ile ilgili meselesine gelince, ciddiyet tvasına, kendi dergisinin 206. sayısının 6. sayfasındaki «Barış gönüllüleri ve CIA» başlıklı yazı açıklanan rapora bakması-saluk veririz.

Ve Abdi İpekçi'ye karşı kendini savunmak için son sayısının 6. sayfasının 5. sütununda ilandığı ifadeyi aynen kullanarak soru-k isteriz:

«Böyle bir rapor ortada durur-u, bunu yok sayıp ve yalınlat-mantıkla CIA'yı temizle-rtmak, peşin hükümlülük de-gil midir?»

AMERİKA TÜRKİYE'Yİ OYALİYOR

■ Beş yıldır "ikili anlaşmalar" üzerinde devam eden görüşmelerden hiçbir sonuç alınmıyor. Amerika bir çok anlaşmayı gizli tutuyor.

HART ve ÇAĞLAYANGİL
(Dostlar alışverişte görsün)

TÜRKİYE ile ilgili bir takım hayati meseleler üzerinde bir takım ince hesaplara dayanan demeçler vermekle ün yapmış Amerika'nın Ankara Büyükelçisi Parker T. Hart, geçen çarşamba günü Türk Dışişleri Bakanlığı'nın merdivenlerinden inerken dudaklarında başarılı insanlarının yaygın tebessümü vardı. Yolunu üç Türk gazetecisi kesince durdu, dudaklarındaki tebessümün yerini müstehzi bir ifade aldı.

Üç gazeteciden biri "İkili anlaşmalarla ilgili görüşmeler hangi safhada?" diye sordu. Hart, "bu da sorulur mu?" gibilerden gazetecinin yüzüne ters ters baktıktan sonra "Elliden fazla karışık konuyu kapsayan anlaşmalar üzerindeki görüşmeler kolay" dedi ve ekledi:

"Bu yüzden bunların bir karara bağlanması çok zaman isteyen bir durum."

Bunun üzerine gazeteci ikinci soruyu sordu:

"Türk kamuoyu, görüşmelerin uzaması dolayısıyla bu işlerin süruncemede kaldığı kanısına varıyor. Bu konuda ne dersiniz?"

Amerika'nın becerikli büyükelçisi, sanki çok önemli bir şey söyleyecekmis gibi gözlerini açarak gazeteciye baktı ve şöyle dedi:

"Kamuoyu bu işleri bilmez. Bu işlerin ne kadar zaman alacağını da bilmez. Bizler bunların çabuk halledilmesi için elimizden gelen gayreti ve enerjiyi harcamaktayız..."

Mr. Hart sinirlenmişti... Büyükelçi, az önce görüştüğü Türkiye Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri'nin gösterdiği anlayışı Türk gazetecilerinden de bekliyordu. Ama beklediği anlayışı görememişti. "Kamuoyu bu işleri bilmez..." diyordu ama sadece "Amerikan aleyhtarı" olmakla

suçlanan uyanık çevreler değil, bütün kamuoyu ikili anlaşmalar üzerindeki görüşmelerin seyrini ilgiyle izliyordu.

■ Amerika Türkiye'nin söz hakkını kabule yanaşmıyor

Nitekim, Amerikan aleyhtarı sayılamayacak bir Yeni Gazete dahi 17 Mayıs 1967 tarihli nüshasında "Türkiye ile Amerika arasında mevcut ve bir çoğu hükümlerini haklarını zedeleyen imtiyaz mahiyetinde hükümleri taşıyan ikili anlaşmaların bugünlerde tekrar zihinleri bulandırmağa başladığını" yazıyordu.

Gerçekten de, taraflar arasındaki görüşmelerde son günlerde bazı pürüzler belirmişti. Amerika, Türkiye'deki üslerinin tamamen NATO emrinde olmasını, buralara uçak geliş gidişlerinin Türkiye tarafından kontrol edilmesini ve bu üsler üzerinde Türkiye'nin mülkiyet haklarını kabul etmemektedir. Türkiye'nin denetimi dışında kalan ve bir kaçakçılık sistemi olarak kullanılan APO gibi, gümrük muafiyetleri gibi, dokunulmazlık hakları gibi, adil yetkiler gibi konularda da Amerika Türkiye'nin söz hakkını kabule yanaşmamaktadır.

Adli imtiyazlar üzerindeki görüşmelere beş yıl önce, yani 1962'de başlanmış bulunuyordu. Bu konuyu da içine alan son anlaşmalar geçen yılın sonlarından beri devam etmekte, yetkililer

henüz sadece "müsaite bir zemin ortaya çıkmakta" olduğundan söz edebilmektedirler.

Kaldı ki, ikili anlaşmalar üzerinde sürüp giden ve yılan hikâyesine dönen Türk - Amerikan görüşmelerinde, bugüne kadar sadece bir takım hayali anlaşmalar söz konusu olmuştur. Çünkü, Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın elinde Amerika ile yapılmış ikili anlaşmaların metinleri yoktur. Uzun süren yazışmalardan sonra Amerika'ya insafa gelmiş ve geçtiğimiz ayın sonunda elindeki ikili anlaşma metinlerinden birer kopya göndermek lütfunda bulunmuştur. Fakat bu metinlerin doğruluk derecesini, elde esas metinler bulunmadığından kontrol etmek mümkün değildir.

■ Amerika'ya "Hayır" demek mümkün müdür?

Bu arada dikkati çeken bir nokta daha vardır. Amerika elindeki ikili anlaşma metinlerinin tümünü göndermemiştir. Gönderilenler, günün konusu olan ve üzerinde en çok durulan anlaşmalarla ilgilidir. Ötekiler ise sudan bahaneler ileri sürülerek yollanmamış ya da ele alınması gerektiğinde yollanması uygun görülmemiştir.

İkili anlaşmalar üzerindeki görüşmelerde Washington Türk hariciyesiyle âdeta oyun oynamaktadır. Tabii, Amerika'nın dümen suyunda bir dış politikanın uygulayıcısı olan Dışişleri Bakanlığı'nın bu oyunlar karşısında sesini yükseltmesine ve Amerika'ya "hayır" diyebilmesine de imkân yoktur.

Mr. Hart'ın Türk kamuoyunu küçümseyerek söylediği gibi, "bu işlerin ne kadar zaman alacağını hiç kimse bilmemektedir ve Türk hariciyesinin Amerika ile yaptığı sözleşimlere görüşmeler de 'dostlar alışverişte görsün' hesabından ileri gitmemektedir..."

Biz gerçek olana bakarız

ŞİMDİLERDE güllük karşımız olursa da, politikacının söylevinde olsun, bulvar sahifelerinde olsun, cennete taş çıkaracak biçimde bir köy anlayışı var. Bu cennet köylerde yaşayan yirmi milyondan fazla insan, sefalet ve cehaletin elinde kıvrılmaktadır. Günümüzde de, onlardan sadece asker ve vergi almakla yetinilmektedir. Onun ihtiyaçlarına eğilmek, sorunlarına köklü çareler bulmaya çalışmak anlayışından yoksun olduğumuz, bütün örnekleriyle ve gün gibi ortadadır. Bu anlayışa ermediğimizden ve kök-koca kökük-lara oturanlarımızın bile kişisel küçük çıkarılarının ötesinde düşüncecek aşama-ya varmadıklarından, yeryüzünde utanılacak durumda kalmışızdır. Bu durumumuzu sürdürmekten de yakındığımız yok.

Tanzimat, Meşrutiyet ve birinci Cumhuriyet köyün dışında bitmiştir. Yurt yönetiminde görev almış olanların, kalkınma edebiyatı yapı yapı hem kendilerini hem de halkı aldatmaları usane vermiştir. Hiç düşünülmemiştir, kendimizi öğrenmenin, kendimizi anlamamız ve kendimize gelmenin zamanı geldi mi geçti mi, diye.

En büyük politikamız bile, yurt gerçeklerine inenimiz ve gerçek ihtiyaçlarımız için kafasını yormamız olduğu için, yıllarca söylevlerle bir ulusu uyutabildiği için, besleme gazeteleri ve aydınları da memleket saat ayaradığı için, değil kendi anlayışına ayaradığı için,

birbirini tutmaz, günlük durumu kurtarmaya yarayan laflarla ömrünü sona getirmiştir. Gün olmuş Türkiye'de toprak bölüşümünün normal olduğunu söylemiş, aradan iki yıl geçince de toprak reformunun çok gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Gün olmuş ağalık kurumunu yadsınmış, gün gelmiş ağalığı kabul ederek sosyal adaleti sağlayıcı olanakların yaratılmasını ileri sürmüştür.

Gün olup Köy Enstitülerininin kurulması, gün olup okullara din derslerinin konulması ve bir sürü dinsele okulların her seviyede açılması da, nereye gitmek ve nasıl kurtulmak gerektiği üstünde düşünmediğimiz ortaya koyar. Siyasal alanda Amerika'ya yaslanmamız ve ikili anlaşmalarla Amerika'nın bir sürü kazığını yediğimiz gibi, Nato'dan fazla Nato'cu, kraldan fazla kralcı kesilerek uydu durumuna düştüğümüz gibidir. Bütün bunlar halk adına, halkın kurtuluşu adına yapılmıştır üstelik. Ama halk hiç bir zaman konuşturulmamış, ne istediği sorulmamıştır. Bugün de halkın değil, halkçı geçinenlerin, ona tepeden bakanların konuştukları bir gerçek. Halkın ne isteyip ne istemediğini, neye ihtiyacı olup neye olmadığını masa başında kararlaştırma anlayışı sürüp gitmektedir. Köylünün, yani halkın konuşması sonucunda anlaşılacaktır ki, koyduğumuz din dersleri, açtığımız dinsele okullar, yaptığımız halk eğitimi, radyo ile eğitim, ilk eğitim... halkın ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildir. Hat-

ta bu davranışlarda, halka, ihtiyacı olmayan şeyleri, bu senin ihtiyacıdır, sen neye ihtiyacın olduğunu bilmiyorsun yolu zorla kabul ettirme büyüklenmesi bile vardır. Tarlada çalışan köylüye çarşaf telkin etmek, köylü açken köyün ortasına minare dikmek bunu göstermez mi?

Şimdi, bakanlarımız imam-hatip okulu sayısını artırmaktan din derslerini ilse ve üniversitelere de koymaktan dem vururken, plav deyip planlamayı kuşa çevirirken, halka dönüp sorulmuş bir yol, neye ihtiyacı olduğunu, Elle tutulan ve gerçekten ihtiyacı karşılayacak olanı arayan halkımız, insanca yaşamak, çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak için, kor' an kursu değil iş yeri, işiği de bulunan çağdaş okul ve öğretim, imam-hatip okulu değil Köy Enstitüsü, İlahiyat Fakültesi değil Köy Fakültesi, İslam Enstitüsü değil Köy Araştırma Enstitüsü, Ağılık ve onun yanında kel öküze kara saban değil, toprak ve toprağa makina ile teknik tarım... ister.

Bu böyleyken, halk neyi istemiyorsa onlar yapılmaktadır. Sorunlar da yığılmakta, politikacının, yöneticilerin önüne dağ gibi dikilmektedir. Onların yapacağı, bu dağın arkasında kalmak değil, bu işin üstesinden gelmek olmalıdır. Bu da, gerçeğe, gerçek ihtiyaçlarımıza, bilme dönmele olur. Avutmayı sürdürüp de asıl yapılması gerekenleri 'yarın'a ıbraka bırak bu durumlara düştük. Yarın çok geç olacak oysa.

MAHMUT MAKAL

KAN VE DOLAR

FETHİ NACI

Ferruh Doğan

LORD Bertrand Russell'in kurduğu uluslararası mahkeme, İsveç'in başkenti Stockholm'de bir hafta boyunca yaptığı çalışmalar sonunda, Amerika'nın Vietnam'da bir saldırı savaşı yürüttüğü ve sivil halka karşı savaş suçları işlediği kanısına vararak Amerika'nın takbih edilmesine karar verdi.

Ve Amerika saldırı savaşına, sivil halka karşı suç işlemeye devam etmekte. Vietnam'a gönderilen Amerikan askerlerinin sayısı durmadan artıyor. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri U Thant, Amerika'nın üçüncü dünya savaşına yol açabilecek hareketleri karşısında sık sık sesini yükseltiyor. "Bloodfinger" Johnson, ağızına, "Galiba üçüncü dünya savaşını başlatan adam ben olacağım." diyor. Ekonomik yıkımdan kurtulmak için savaşa dört elle sarılan bir sistemin en güçlü temsilcisinin ağzından çıkıyor bu sözler. Savaş ve Amerikan ekonomisi... Vietnam savaşının Amerikan ekonomisine kazandırdıkları... Bunları rakam rakam bilmek, Vietnam faciasının gerisinde dönen oyunları su yüzüne çıkarmak için zorunludur.

AMERİKAN ekonomisi, 1961 yılından itibaren, bir gelişme dönemine girmişti. 1960-1964 yıllarında milli hasıla, ortalama, yılda %4,8 oranında artmıştı; bu oran, daha önceki 5 yıla göre, iki misli bir artış hızını dile getirmektedir. Bununla birlikte 1965 baharından sonra ekonomide istikrarsızlık işaretleri görülmeye başlamış ve gelişme hızı yavaşlamıştır. İşte o zamandır ki Vietnam'da "tırmanma" politikası başlamıştır.

"Tırmanma" politikasıyla birlikte askeri masraflar birdenbire artmıştır. 1965'te 50,2 milyar dolar olan askeri krediler 1966'da 57,7 milyar dolara Vietnam savaşı için yapılan ek masraflar ise 1,1 milyar dolardan 5,8 milyar dolara çıkmıştır. 1967 askeri bütçesi 60,5 milyar dolara yükselmekte, bunun 10,3 milyar doları Vietnam savaşının ek masraflarına gitmektedir.

"Tırmanma"nın hızı, önceden yapılan tahminleri aşmaktadır. 1965 temmuzunda hazırlanan planlara göre Vietnam'daki Amerikan askerlerinin sayısı 1966 ağustosunda 250.000 olacaktı. Oysa 1966 kasımında Vietnam'daki Amerikan askerlerinin sayısı 345.000'i bulmuştur; bu rakam, mayıs 1967'de 425.000'e erişmiş olacaktı. Ve bu gidişle 600.000 - 750.000'i bulacaktır.

William Bowen, Fortune dergisinde, nisan 1966'da yazdığı bir yazıda, Vietnam'da bulunan 400.000 Amerikan askerinin yıllık savaş masraflarının 21 milyar doları bulacağını yazmıştır. Başka yazarların yaptıkları tahminlere göre, Amerika'nın Vietnam savaşı için yaptığı aylık masraf 1,5 ilâ 2,7 milyar dolar arasında değişmektedir.

"TIRMANMA" politikasının sonucu, ekonomik gelişme hızının artışı olmuştur. 1964'te, gayrisafi milli hasıla, 1963'e oranla, %5,2 artmıştı. 1965'te ve 1966'nın ilk dokuz ayında, ortalama yıllık artış hızı %6 civarındadır. Sınai üretim, 1963-64'te %6,4; 1965'te %3,4 ve ağustos 1965 ile ağustos 1966 ayları arasında %9,3 artmıştır.

Yatırımlar da hızla artmıştır. Yeni üretim kollarına yapılan yatırımlar, 1964'te %14,6, 1965'te %15,7 ve geçici tahminlere göre 1966'da %16,5 artmıştır.

Mevcut sınai kapasitenin kullanılması, on yıldan bu yana ilk defa 1965 yılında %90'ı geçmiştir. Askeri sipa-

rişlerin artması dolayısıyla birtakım sanayi kollarında talepler mevcut kapasiteyi aşmağa başlamıştır.

Yatırımlardaki sürekli artış, makine yapımında birtakım güçlükler doğurmuştur; fabrikalar, makine ve donatım isteklerini karşıyamaz duruma gelmişlerdir.

Ayrıca, dünya pazarlarındaki isteklerin artışı, şu son yıllarda iç pazardaki tüketimin artışı ve ortalama rekabette altındaki olan 1963 rekabetsinin sonucu olarak tarımsal üretim ihtiyacı karşıyamaz hale gelmiştir. Buğday, mısır, yulaf, bakla ve soya stokları adanmaklı azalmıştır.

VİETNAM savaşındaki "tırmanma", büyük sermaye için son derece kârlı olmuştur. 1965'te 27,4 milyar olan askeri siparişler 1966'da 40 milyar dolara bulmuştur. 1966'nın ilk dokuz ayında büyük şirketlerin net kârlarındaki artış %11 kadardır.

Ne var ki Vietnam savaşının enflasyonist etkileri kendini duyurmaya başlamıştır. Banka kredileri ve dolayısıyla iskonto oranları artmağa başlamıştır. Enflasyonun bir başka sonucu, fiyat yükselişleri olmuştur. 1965 ekimiyle 1966 ekimi arasında tüketim mallarının fiyat göstergesi yüzde 3,7 artmıştır; oysa 1960-65 arasında ortalama yıllık fiyat yükselişi ancak %1,3 idi. Gıda maddeleri fiyatlarındaki artış daha da hızlıdır; resmi istatistiklere göre 1966'da %6'yı bulmuştur. Fiyatlar da, "tırmanma" politikasını izleyerek yükselmektedir.

VİETNAM savaşı büyük sermayenin kârlarını yükseltirken Amerikan işçi sınıfının yaşama seviyesini düşürmektedir. Amerikan iktisatçısı Victor Perlo'nun hesaplarına göre, eylül 1965'te eylül 1966 arasında reel işçi ücretlerindeki düşüş %2'dir. Ve savaşın Amerikan ekonomisine getirdiği canlılığa rağmen işsizlik gene bir problem olmakta devam etmektedir. Resmi istatistiklere göre, işsizlerin sayısı, 1965 yılında toplam işgücünün %4,6'sı iken 1966'da ancak %4'üne düşmüştür. Kalifiye işçi sıkıntısı çekilmekle birlikte işsizlik, yardımcı işçiler arasında her zaman %4'ü geçmekte, gençler arasında %12'yi bulmaktadır.

Amerikan ekonomisi, Vietnam savaşına bağlı bir duruma gelmiştir. Savaş genişlerse askeri masraflar artacak, böylece bir süre için ekonomideki duraklama ve gerileme önlenerek, buna karşılık enflasyonist eğilimler daha belirgin bir hale gelecektir. Öte yandan, Vietnam savaşı bugünkü durumunda kalır ya da bir anlaşılmaya doğru gidilirse, enflasyon azalacak, fakat birtakım tedbirler alınmazsa ekonomi bir durgunluk safhasına girecektir.

Amerika İsveç'te takbih edilirken Amerika halkı ne düşünüyor? Gallup enstitüsünün yaptığı anketler şu gerçeği ortaya çıkarmıştır: Amerika halkı yavaş yavaş Johnson'un politikasına karşı çıkmaya başlamıştır. 1966 martında Johnson'un Vietnam politikasını destekleyenler %50, bu politikaya karşı çıkanlar %33, belli bir fikri olmayanlar %17 olduğu halde bu oranlar 1967 şubatında sırasıyla şöyledir: Destekleyenler %37, karşı çıkanlar %49, bir fikri olmayanlar %14.

Napalmle yakılan insanlar, "dağılan bomba"lar, yok edilen ekinler, akan kan... Ve birtakım dolar hesapları! "Bugün tehlike Amerika'dan geliyor, yalnız Amerika'dan!" Bu sözler, bir Amerikalı profesörün, Berkeley Üniversitesi profesörlerinden Franz Schurmann'ın!

SKANDAL!

Yabancı petrol şirketlerine Meclis'te konuşma hakkı tanındı

ODYAKMAZ - Alican'ın takipçisi...

TÜRKİYE Büyük Millet Meclisi geçtiğimiz hafta geçen hafta YTP ve AP milletvekillerinin ortaklaşa hazırladığı bir skandala sahne olmuş ve Türk parlamento tarihinde ilk defa yabancı petrol şirketleri yüce mecliste doğrudan doğruya söz sahibi kılınmıştır.

Millet Meclisi Araştırma Komisyonu'nun aldığı karara göre, bu haftadan itibaren Mobil, British Petrol ve Shell gibi yabancı petrol şirketlerinin temsilcileri Millet Meclisi'ne girerek Türkiye'nin genel petrol politikası üzerinde mütalâa yürütecek ve kendi çıkarlarını savunacaklardır. Yabancı petrol şirketlerinin, kendilerine Millet Meclisi Araştırma Komisyonu'nda söz hakkı tanınması için milletvekillerine telefon ettikleri de komisyonun geçen haftaki çalışmaları sırasında açıklanmış ve alınan karar, bu gayretlerin neticesiz kalmadığını açıkça ortaya koymuştur.

MOBİL'i dinleyelim!

Bilindiği gibi eski CHP Milletvekili ve halen Güven Partisi Genel Başkanı olan Turhan Feyzioğlu ile Hilmi İncesulu ve Aydın Yalçın'ın isteği üzerine Millet Meclisi, petrol konusunda meclis araştırmasına kararlaştırmış ve bu maksatla bir komisyon kurmuş bulunuyordu. Millet Meclisi Araştırma Komisyonu'nun inceleyeceği konular da şöyle tesbit edilmişti:

- A) Genel petrol politikamızın incelenmesi,
- B) Petrol Kanunu'nun bugünkü fiyatlarına ve milli menfaatlere uygunluğunun tetkik olunması,
- C) Devlet sermayesi ile gerçekleştirilen petrol boru hattının kurulacak bir şirkete devredilmesi ve bu şirket hisselerinin yüzde 49 oranında özel kilerle satılmasının milli petrol dâvama uygun düşüp düşmeyeceğinin araştırılması,
- D) Milli petrol kuruluşumuz tarafından bir rafineri kurulacağı sırada İpras ve Atas rafinerilerinin genişletilmesine izin verilmesinin milli menfaatlerimize uygun düşüp düşmeyeceğinin incelenmesi,
- E) Ham petrolün taşınmasında milli menfaatlere en uygun yolun araştırılması,

F) Ham petrol ithal fiyatları ile dünya petrol fiyatlarının kıyaslanarak ithal edilen petrolede daha fazla fiyat indirimi sağlama imkânlarının araştırılması.

Komisyon AP'li Kemal Ziya Öztürk, Turgut Tokar, Ahmet Türkel, Cemal Külâh, İlhâmi Ertem, Ata Bodur, Cevat Yalçın, Selâhattin Güven, Kemal Doğan Sungun, CHP'li Şefik İnan, Hüdaî Oral, Regit Ülker, Selâhattin Kılıç, Hamdi Orhon, MP'li Memduh Erdemir, YTP'li Ekrem Alican ve TİP'li Ali Karcı'dan kurulmuştur. Turgut Tokar, İlhâmi Ertem ve Ahmet Türkel'in daha sonra bakan olmaları üzerine yerlerine AP Grubu'ndan Ahmet Canbülgin, Cevat Odyakmaz ve Atif Hacıpaşaoğlu seçilmişlerdir.

Komisyon şimdiye kadarki çalışmaları sırasında önerge sahipleri Turhan Feyzioğlu, Hilmi İncesulu ve Aydın Yalçın ile Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Petrol Dairesi, Devlet Planlama Teşkilâtı, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Petrol Ofisi ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü temsilcilerine sorular sormuş ve bazılarını dinlemiştir.

Milli petrol politikamız üzerinde gerçekten söz sahibi olan yukarıdaki kurumların temsilcileri dinlenirken, YTP Milletvekili Ekrem Alican, parlamento tarihinde emsali görülmemiş ve milli bağımsızlığımızla bağdaşmasına asla imkân olmayan bir teklifle ortaya çıkarak yabancı petrol şirketlerinin de komisyonda dinlenmesini istemiştir.

Alican'ın bu teklifi üzerine TİP Adana Milletvekili Ali Karcı derhal tepki göstererek yabancı petrol şirketlerinin Meclis Araştırma Komisyonu'nda dinlenmesinin kendilerini savunma anlamı taşıyacağını ileri sürüp teklifin derhal reddedilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca komisyonun toplanış nedeni üzerinde de duran Karcı, yabancı petrol şirketlerinin, ithal edilen petrolede, rafinerilerin genişletilmesinde, petrol boru hattının yapımına engel olunmasında ulusal çıkarlarımızla bağdaşmayacak bir politikamın şampiyonluğunu yaptıklarını belirterek bu şirketleri Meclis çatısı altına çağırmanın ulusal bağımsızlığımızla asla bağdaşmayacağını ileri sürmüştür. Karcı'nın görüşü CHP'li Regit Ülker ve Hüdaî Oral tarafından da desteklenmiştir.

19 Nisan 1967 günü birleşimde de yabancı petrol şirketlerinin dinlenmesi teklifinin görüşülmesine devam edilmiş ve Alican teklifinde ısrar ederek «Tarafların uyuşmaları beni ilgilendirmez. Yabancı petrol şirketlerinin Meclis Araştırma Komisyonu'na dinlenmesine karşı olmanın ulusal egemenlikle ilgisi yoktur. Ulus olmak gururu ile de ilgisi yoktur. Bu doğrudan doğruya bir komplekstir. Bir iptidailiktir. Kendine güvenen, SHELL'i de, MOBİL'i de dinleyelim der. TİP'li arkadaşımız, yabancı petrol şirketlerinin Türkiye mümessillerinin yabancı petrol şirketlerinde menfaatleri vardır; hiç şüphesiz onları tutacaklardır, diyor. Ama TİP'li arkadaşlarımız, bunların ceplerinde Türk nüfus kâğıdı taşıdığını unutuyor. Dışarıda işçilerimiz, doktorlarımız var. Bunların vatanla ilgisi kesildi mi ki, yabancı petrol şirketlerinin Türk uyruklu mümessillerinin ilgisi kesilsin...» demiştir.

Karcı itiraz ediyor

AP'li Selâhattin Güven de, Alican'ın teklifini destekleyerek yabancı petrol şirketlerini şöyle savunmuştur: «Fikirlerinden istifade edebileceğimiz herkesi çağırmalıyız. İlim, tecrübe insanlığın mahdud. Özgürlüğümüzle bağdaşmaz, diyor Karcı arkadaşımız. Biz, Avrupa'ya öğrenici gönderirken özgürlük düşünmüyoruz. Bunda neden düşünlüyor, anlamıyorum!»

Alican ve Güven'in minareye kılıf hazırlama gayretleri karşısında TİP Milletvekili Karcı tekrar müdahale ederek, yabancı şirketlere sorulacak bütün soruların cevaplarının evvelce dinlenen kurumların temsilcileri tarafından verildiğini söylemiş ve şöyle demiştir: «Petrol Dairesi sorduklarımız ve soracağımız bütün sorulara eksiksiz cevap verecek durumdadır... İllâ ki, ağızlarından duyacak istiyorum, ne demek? Kapatılan kuyular, üretim, sondaj, bunlar, dinlediğimiz ilgili dairelerin verdiği cevaplarda zaten var. Alican, uyruk beni ilgilendirmez, diyor. Kötü niyetli firmaları tesbit edip atarım, diyor. Alican kötü niyetli petrol şirketlerinin kötülüklerini kendi ağızlarından duyacakmış gibi konuşuyor. Bu şirketlerin hükümet darbeleri yaptığını, istedikleri

hükümeti iş başına getirip istemediklerini devirdiklerini bilmiyor mu ki, böyle konuşuyor. Biz, yabancı petrol şirketlerinin komisyonda dinlenmesine karşıyız. Çünkü komisyonumuzun kuruluşu nedeni, yabancı petrol şirketlerinin ham petrolün ithalinde, rafinajında, petrol boru hattının döşenmesinde yaptıkları işlemlerle ilgilidir. Bunların çevirdikleri dolaplarla ilgilidir. Meselâ yüzde 27 indirimli Lihya petrolüne kadar yabancı şirketler indirimin yapılamayacağını söylüyorlardı. Şimdi biz, bu komisyonda onların yaptıklarını gün ışığına çıkarmaya çalışırken, dinlemek için çağırarak ne demek? (Gel kendini savun) anlamı taşır. Ve bu şirketler, gelip binbir dededen su getirip kendilerini haklı çıkarmaya çalışacaklardır. Ve üstelik kendi çıkarları açısından bakhırlar da... İşte bizi buna inandırmaya çalışacaklardır. Dinlediğimiz bütün kurumlar, yabancı petrol şirketlerinin hiç de iyiliğine konuşmadılar. MOBİL ve SHELL gelip de (söylenenler doğru-

Yabancı petrol

ŞEFİK İNAN
(Tertipleri açıkladı)

ALİ KARCİ - Bağımsızlığımızı savundu...

REŞİT ÜLKER

Komisyonu olarak herkesi dinlemeliyiz. Petrol konusu çok taraflı bir iştir. Biz TPAO, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Petrol Ofisi ve diğerlerini dinledik. Bunları tarafsız kabul edebilir miyiz? Gerçeği bulmak için tarafların hepsini dinlemeliyiz» demiştir.

AP'li Cemal Külahlı ve CHP'li Selahattin Kılıç da, yabancı petrol şirketlerinin dinlenmesi teklifini desteklemişlerdir. Külahlı, ayrıca, yerli petrol şirketlerinin de dinlenmesi teklifinde bulunmuştur.

Bu ikinci teklif üzerine konuşan Ali Karcı «Yerli şirket adı burada tam bir paravanadır. Yabancı şirketlerin dinlenmesine meşruiyet kazandırmak için yapılmaktadır. Bu bakımdan, oylama ayrı ayrı yapılmalıdır. Zaten yerli şirket olarak Ersan'dan başkası var mıdır ki, bu yola başvurulmaktadır?» demiş, Odyakmaz'a da şu cevabı vermiştir:

«Sayın Odyakmaz, TPAO, MTA, Petrol Ofisi ve diğerlerini tarafsız kabul edemeyeceğimizi söylüyor. Kim demiş bu kuruluşlar tarafsız diye? Aksine, o kuruluşlar gibi biz de tarafsız. Yani Türkiye'nin çıkarları tarafındayız. Araştırma Komisyonu olarak, yabancı çıkar gruplarına karşıdır bütün çalışmalarımız. Sayın Odyakmaz, Türkiye ile petrol şirketleri arasında denklik sağlamak için komisyon kurulduğuna sanyorsa, yanlışyor... Çalışmalarımız sadece Türkiye'nin menfaatli doğrultusundadır!»

"Telefon ettiler!"

Bu sırada, CHP Çanakkale Milletvekili Şefik İnan, yabancı Petrol şirketlerinin komisyonda dinlenmesi isteklerinin hangi hesaba dayandığını bütün açıklığıyla ortaya koyan şu açıklamada bulunmuştur:

«Arkadaşlar, bir hususu açıklamak isterim. Biz yabancı şirketlerin komisyonda dinlenip dinlenmemesi hususunda konuşurken, yabancı petrol şirketleri komisyonda dinlenmek için türlü çareler aramaktadırlar. Meselâ, SHELL adına eski bir öğrencim evime telefon ederek bu hususta görüşmek istediğini söyledi. Reddettim. MOBİL'in Türkiye Mümressili Necdet Egeran da bu konuda benimle konuşmak için telefonla randevu talep etti. Reddettim. Belki sizlere de telefon etmişlerdir...»

İnan'ın bu açıklaması karşısında teklifin ilk sahibi Alican büyük bir panîge kapılarak «Aman efendim. Bı-

ze, hiçbirimize kimse telefon etmedi. Arkadaşlar size telefon eden oldu mu? Mese'î bana hiç kimse telefon etmedi» demiştir.

Şefik İnan'ın açıklaması ile görüşlerinin haklılığı ortaya çıkan Ali Karcı ise, komisyon üyelerine son olarak şu uyarda bulunmuştur:

«Yabancı petrol şirketleri meclis komisyonda dinlenmek için arka kapıları yoklamaktadırlar. Oysa bu teklife (evet) demekle ön kapıdan bunları buyur ediyoruz.

Konuyu bağımsızlığımızla ilgili görmeyen arkadaşlarımız Şefik İnan'a yapılan telefonda sonra, inanmaktayım ki, kanaatlerini değiştirmişlerdir. Bu açıklamadan sonra hiç bir milletvekili arkadaşımızın teklif lehine oy kullanmayacağına olan inancımı bilhassa belirtmek isterim.»

Ancak, İnan'ın açıklamasına ve Karcı'nın uyarısına rağmen AP'li Ahmet Canbilgin, Cemal Külahlı, Zeki Öztürk, Kemal Doğan Sungun, Cevat Odyakmaz, YTP'li Ekrem Alican ve CHP'li Selahattin Kılıç «yabancı petrol şirketlerini mecliste dinlen» lehinde, TİP'li Ali Karcı, CHP'li Reşit Ülker, Şefik İnan ve Hamdi Orhon aleyhte oy kullanmışlardır. Başlangıçta yabancı şirketlerin dinlenmesi lehinde olan Hamdi Orhon, sonradan fikrini değiştirerek aleyhte oy vermiştir. AP'li Atif Hacıpaşaoğlu ise çekimser kalmıştır.

Meclis'e itiraz

Komisyonun verdiği karara göre, bağımsız Türkiye'nin en yüce meclisinde Türkiye'yi sömüren yabancı petrol şirketleri söz sahibi olacak ve Türkiye'nin millî petrol politikasına bu şirketlerin de çıkarları dikkate alınarak yön verilecektir.

Bağımsızlığımızı ihlâl eden bu karar karşısında CHP İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, Millet Meclisi'ne bir önerge vererek yabancı şirketlerin komisyonda dinlenmesinin önlenmesini istemiştir. Önergede şöyle denilmektedir:

«Yabancı petrol şirketlerini ve şirketlerin veya şahısların Millet Meclisi namına çalışmakta olan Petrol Araştırma Komisyonu önünde çıkarlarını savunmalarına müsaade edilmesi içtüzüğümüzün açık hükümlerine aykırıdır.

Yabancı petrol şirketlerinin komisyona önünde dinlenmesi Türkiye'nin bağımsızlığı ile telif edilemeyecek bir harekettir.

İçtüzüğün 203. maddesinin ikinci fıkrası gereğince duruma el koymayı ve gerektiği takdirde Millet Meclisi Umumi Heyetinde konunun bir karara bağlanmasına delâletinizi ve bu arada yabancı petrol şirketlerinin veya şirketlerin veya şahısların dinlenmelerinin durdurulmasını saygı ile rica ederim.»

Tarafsız değiliz...

Selahattin Güven'in «petrol şirketlerinin ilim ve tecrübesinden istifade etmek» iddiasında da Karcı şu cevabı vermiştir:

«Güven arkadaşımız nedense pet-

rol kartellerini bir ilim müessesesi gibi göstermek istiyor. Oysa, yukarıda da söylediğimiz gibi, bu şirketlerin menfaatleri ile Türkiye'nin menfaatleri birbirine karşıdır. Buraya çağırılmak istenenler, mütehassıs değil, mümessillerdir. Cebinde Türkiye Cumhuriyeti nüfus kâğıdı taşısa da, temsil ettiği şirketin çıkarlarını korumakla mekellettir. Ereğli Demir - Çelik Fabrikası inşaatındaki mümessil'in dediğini istemi de hepimizin hafızasındadır.»

TİP'li ve CHP'li milletvekillerinin tepkisi karşısında Alican 12 Mayıs 1967 tarihli birleşimde kendisini geri çekerek petrol şirketlerinin dinlenmesi gerektiği görüşünü teklif değil, kanaat olarak muhafaza ettiğini, konu politik mülahazalarla ele alındığı için teklifini geri aldığını açıklamıştır. Ancak AP'li komisyon başkanı Kemal Doğan Sungun, komisyonun bu teklifi benimseyip gündeme aldığını söylemiştir. AP'li Cevat Odyakmaz da, Alican'ın geri aldığı teklifi benimseyerek tekbül ettiğini açıklamış ve «Araştırma

BAĞIMSIZLIK VE DIŞ BORÇLANMA

● Türkiye 1950'den bu yana izlediği iktisadi politikaya gelecekte de devam ederse, dış borçların gelecek asırdan önce ödenmesine imkân yoktur...

Kenan BULUTOĞLU

BİR ülkenin bağımsızlık derecesini, hükümetin halk çoğunluğunun yararına olan kararları dış kuvvetlerin etkisi altında kalmaksızın alabilmesiyle ölçebiliriz. Yabancı ülkeler karşısında ulusal egemenlik ancak bu anlamda bir bağımsızlık fiilen yürürlükte olduğu ölçüde şekilde kalmaktan çıkar, gerçek anlam taşır. Dış borçlanma, özli bakımından, alan ülkenin veren ülkeye karşı bir edimde bulunmasını gerektiren bir işlemdir. Bu karşı edim sadece ya iktisadi bir yüklenme çerçevesinde kalabilir (mesela yıllık bir faiz ödeme gibi); ya da bütün dış ticaretin ipotek altına girmesine, bağımsızlığı kullama imkânlarının zedelenmesine, hattâ egemenlik haklarının kısımları veya tamamen yabancılara terk edilmesine sebep olabilir.

Dış borçlanmanın bir de bugünkü toplum içinde çeşitli tabakalar arasında ve bugünkü nesiller ile gelecek nesiller arasında menfaat dağıtımını ile ilişkin bir yönü vardır. Dış yardım, aynı nesil içinde bazı tabakaların yararına, buna karşılık geniş halk kitlelerinin zararına olabilir. Vergi ödeme gücü olan tabakaları vergilendirmektense dış borçlanmaya giden bir hükümet, böylece vergisi hafifleyen tabakaya lehine ve borç yüküne katılanlara aleyhine bir işlem yapıyor demektir. Ayrıca, ekonomiyi borç yükü altına sokan bir hükümet bugünkü nesil lehine ve borçlar mülki hasılayı faiz yükünden hızlı artırmadığı ölçüde, gelecek nesiller aleyhine gelir dağıtımını yapıyor demektir. Dış borçlarda borçlanan hükümet gelecek nesillerin mütevellisi durumundadır; gelecek nesiller aleyhine olarak bugünkü neslin refahını artırması, bu mütevellî rolünü kötüye kullanmaktadır. Dış borçlanmanın bu özelliklerini göz önünde tutarak Türkiye'nin son bir asır boyunca dış borçlarının bağımsızlık ilişkisini göstererek gelişmesini gösterelim.

Osmanlı borçlanması

Osmanlı Devletinin Avrupa sermaye piyasalarından borçlanmaya başlaması, merkeziyetçi bir vergi devleti kuramayıp yığılma ileri gelmiştir. Kuruluş ve yayılma yıllarında Osmanlı Devleti mali bakımından bir güçle karşılamamıştır. Mali sistem nesnel (aynî) ve bölgeci idi. Kazanılan topraklar timar ve zeamet şeklinde bölgede kamu görevlerini yürütecekleri verilmekte ve timar ve zeamet sahiplerinden bölgede güvenliği sağlanmaları ve seferde de merkeze asker yollamaları istenmekteydi. Yayılma olduğu sürece böyle bir mali sistemin gittikçe daha kuvvetlenmesi tabiidir. Buna karşılık, Türk orduları Avrupa içlerinde durdurulup dönüştürülmesiyle gelir kaynaklarında da bir azalma görüldü. Osmanlı Devleti yayılma yıllarında diğer devletlerden haraç alırken, çözülme ve yıkılma yıllarında haraç vermeye başladı.

1500 yıllarında Avusturya İmparatorluğunun gelirleri (çoğunlukla malikâne gelirleri) yılda ancak 2.500 atlı ve 6.000 piyade asker beslemeye yetiyordu. Buna karşılık Babıâli istediği zaman 250.000 kişilik bir orduyu Avrupa içine sevk edebiliyordu (1). Genellikle Avrupa'da millî birlikleri kuran devletler ve imparatorluklar önce artan masrafları (özellikle harp masrafları) borçlanarak karşılamaya çalışmışlardır. Bu sürekli bir çözüm değildi. Nitekim harpler başarıya ulaştıkça, uzun sürdüğü krallar borçlarını ödeyemez hale geldiler. Bu durumda ya kendilerine borç veren yeni yükselmekte olan ticaret burjuvazisinin mallarına el koyuyorlardı; veya feodalleri aşarak onların malikânelerinde çalışanlardan vergi almaya çalışıyorlardı (2). İlk önce tasfiye edilen feodaller oldu; daha sonra da devletin devamlı gelir kaynağını vergilere dayandırması karşısında, bu yetkinin denetimi ve gerçek iktisadi iktidarlarının siyasi iktidara çevrilmesi amacıyla burjuvalar iktidar dizginlerini kraldan (ve asillerden) devralmaya başladılar.

Avusturya İmparatorluğu'nda, prens diğer feodaller üzerinde vergi yetkisini kabul ettirince tamamiyle burjuva bir devlete değilse bile, merkeziyetçi ve vergiyle yaşayan bir devlet idaresine geçmeyi başardı. Ayrıca Batıda yapılan sanayi devriminin harp sanatının yürütülmesinde Batılılara sağladığı üstünlükler, Osmanlı İmparatorluğu aleyhine dengeyi bozulmasına sebep oldu. Bunun sonu Anadolu'da bitecek bir çöküştür.

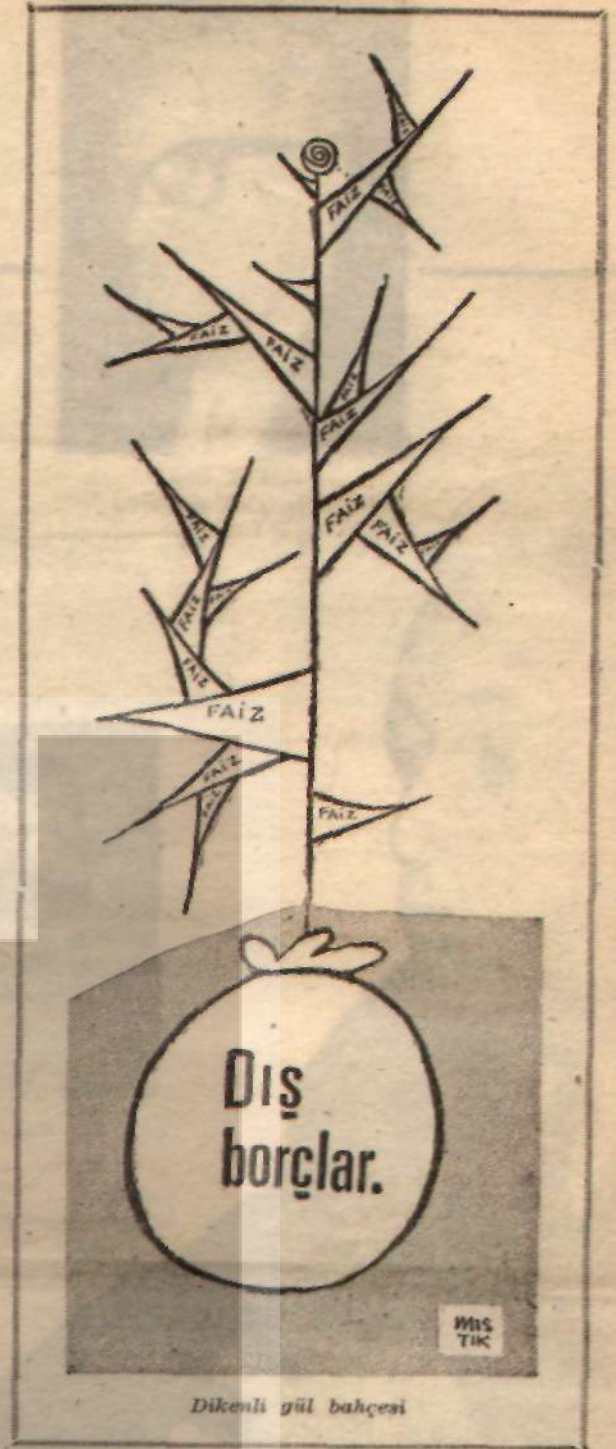
Batının üstünlüğü kaybedilen savaşlarda görünür hale gelince Osmanlı İmparatorluğu yöneticileri önce orduda, sonra mülki idarede reform yapmak gerektiğini anladılar. Bölgeci-nesnel gelir sistemi yerine, merkeziyetçi ve akıllı gelir sistemine geçme çabaları Gülhane Hattı ile başladı. Devlet vergilerini mahaldeki yöneticilere görevleri için tahsis etmeyecek, bütün vergi gelirleri merkez adına toplanacak, buna karşılık bölgelerdeki kamu görevlilerinin ödemesi de merkezden gönderilecek maaşlarla yapılacaktı. Bu tedbirlerin merkezî idareye gelir sağlamakta büyük faydası olmamıştır. Çünkü, aşar esasen ağırdı ve toplanan gelirlerin büyük bir kısmı araçlar elinde (mültezimler, eşraf) kalıyordu. Devlete yeni gelir kaynakları gerekiyordu. Tarım esasen ağır bir şekilde vergilendirildiğine göre ve kitle için imalat içinde başlamamış (yani sanayileşme başlamamış olduğuna göre) tek önemli gelir kaynağı olarak ithalat ve ihracattan alınacak vergilerle başvurulabilirdi. Bunun yapılmasına da kapitülasyonlar engel oluyordu. Şehirlerdeki ticaret erbabına konan önce *ancemaatin* vergi sonra *temettü vergisi*, yabancı kurumları ve tacirleri vergilendirmiyordu. Buna da kapitülasyonlar engel oluyordu. Bu durumda devlet tek çare olarak borçlanmaya, içinde kapitalist bir sınıf olmadığı için dış borçlanmaya gitmiştir. Bu borçların bir kısmı yabancılardan Türkiye'deki banka işlerini çeviren Galata Bankerleri'nden, asıl büyük kısmı da Avrupa sermaye piyasalarından alınmıştır.

Kırım savaşından sonra Türkiye müttefiki olan Avrupa ülkelerinin sermaye piyasalarından borç almaya başlamıştır. İlk dış borçlanma 1854'de yapılmış ve aralıksız olarak 1831 Muharrem kararnamesine kadar devam etmiştir.

Bu dönemde alınan borçların en büyük kısmı askerî ve idari giderlere harcanmıştır. Bu sebepten verimli, sanayileşmeyi destekleyici bir rol oynamadı. Borçların faizleri çok yüksekti; dolayısıyla Batılı tasarruf sahipleri için iyi bir yatırım sayılıyordu.

Borçlanma o kadar hızlı bir seyir göstermiş ve alınan paralar o kadar verimsiz bir şekilde kullanılmıştır ki, kısa zamanda devlet önce eski borçlarını anapara ve faiz taksitlerini ödemek için borçlanmaya başlamış, sonunda bunları da ödeyemez duruma gelmiştir. 1875'de borç ve faiz ve taksitlerinin ödenmesi durdurulmuştur (3). Önce Galata Bankerlerinin borçlarının ödenmesi için *risumu sitte* adı altında bazı vergilerin gelirleri borç ödenmesine tahsis edilmiştir. Osmanlı Devletinin borç aldığı yabancı devlet tebaasının hükümetlerini harekete geçirmesi sonunda, İmparatorluk 1881'de Muharrem Kararnamesi'ni çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu kararname ile yabancı devletlerin sermayedarlarının temsilcileri idareinde bir *Dünyu Umumiye* idaresi kuruyor, bazı vergilerin toplanma yetkisi bu idareye terk ediliyordu (tuz ve tütün resli, pul resmi, içki resmi, balıkavı resmi, ipek ögü) Ayrıca, ileride alınacak bazı vergilerin sağlayacağı gelirler de bu idareye terk ediliyordu. Böylece, İmparatorluk yeni gelirler elde etmeye çalışırken eldekilerden oluyor ve egemenlik hakkının ilk belirtisi olan vergi toplama yetkisinin bir kısmını yabancı bir idareye terk ediyordu.

Dünyu Umumiye idaresi zamanında da devlet ağır şartlar altında borçlandırılmaya devam edilmiş, sağlam bir vergi gelirleri sistemi kurulamamıştır. Bu

İdarenin bütün yetkileriyle kaldırılmasını ancak Kurtuluş Savaşı'nı kazanan Ankara Hükümeti başarmıştır.

Cumhuriyet ve borçlardan kurtuluş

İkinci dönem ise tekrar önemli ölçüde dış borçlanmaya girişildiği dönemdir (1918'den bu yana).

Lausanne anlaşması ile varılan esaslara göre Türkiye Dünyu Umumiye borçlarından payına düşeni ödemiştir. Bu borçların son taksitlerinin ödenmesi İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarına rastlar. Aynı dönem içinde Türkiye millileştirdiği temel sanayilerin, madenlerin, demiryollarının da tazmin taksitlerini ödemektedir. Esasen bu dönem boyunca dış ticaretin hemen hemen devamlı olarak fazla vermesi, net borçlanma değil borç ödeme yapıldığını göstermektedir. Bu dönem içinde dış borçlanma olarak yalnızca ilk beş yıllık sanayi programını yürürlüğe koymak için Sovyetler Birliği'nden alınan 8 milyon kadar bir borç ile, kibrit tekeli karşılığı Amerika'da bir özel kurupanyadan alınan borç (10 milyon dolar) kaydedilebilir. Savaş arifesinde ve yıllarında müttefiklerden ve Almanya'dan alınan borçlar esas itibarıyla silahlanma ile ilgili idi ve tutarı gene fazla olmamıştır (İngiltere'den 13 milyon sterlin, Almanya'dan 40 milyon mark) (4).

Yeniden borçlanma

Amerikan Cumhurbaşkanı Truman'ın dördüncü nokta programı ile Türkiye yeniden borç ve hibe şeklinde net dış sermaye almaya başlamıştır. Hibe şeklinde gelen yardımların karşılığı NATO için asker beslemek, Anglo-sakson âlemin sıcak sularındaki yerleşmiş menfa-

atlerine destek olmak gibi aynı edimlerle, NATO'ya, daha sonraları Amerikan Birleşik Devletleri'ne tanınan üslerle fazlasıyla karşılanmıştır. Son yıllarda, sağlanan dış yardımlarda bağışın payı hiç denemek kadar azalmış, yerini tamamen faizli ödünçlere bırakmıştır.

Bu dönem içinde Türkiye 1958 yılında borçlarını ödeyemez hale düşmüştür. Paris'ten yapılan görüşmelerde, Türkiye'nin parasının değerini düşürmesi ve istikrar tedbirleri alması, hattâ bir plan yapması şartıyla tekrar borç verme muslukları açılmış ve mevcut borçların vadeleri de uzatılmıştır (5). Ayrıca, 1963 yılından itibaren planın dış finansmanını karşılamak üzere yardım eden ülkelerin üye oldukları bir Konsorsiyum, Türkiye'ye borç verme şartları ve iktisadi politikada alınması gerekli tedbirler hakkında borcu kesme tehdidine dayanan bir söz sahibi olmuştur.

Bugün Türkiye ağır bir şekilde borçlanmış durumdadır. Dış ticaret gelirlerinin 1/3'ünden fazlası dış borçların anapara ve faiz taksitlerinin ödemesine gitmektedir. 1950'den bu yana devlet gelirleri içinde normal vergilerin payı devamlı olarak azalmış, borçlarınki, özellikle dış borçlarınki artmıştır. Türkiye 1950'den bu yana izlediği iktisadi politikaya gelecekte de aynı şekilde devam ederse, dış borçların gelecekte asırdan önce ödenmesine imkân yoktur. Ayrıca, o zamana kadar borç ödenmelerini dışarıya aktaracak bir ihracat artışı da milli gelir azalmaksızın başarılmak gerekmektedir.

Türkiye'de bir asırdır dış borçlanmanın bir panoramasını verdik. Osmanlı Devleti, Japonya'nın Meiji reformu ile başardığını başaramamış, bir vergi devleti kuramamış, borçlanmış, sonunda en önde gelen egemenlik hakkını, vergi toplama hakkını yabancılarla kaptırmıştır. Dış borçların Osmanlılarda bağımsızlığın yitirilmesine sebep olduğu, üzerinde yorum yapılmasını gerektirmeyecek açık bir durumdur.

Cumhuriyet'in ilk döneminde borçlanma olmadığının borçlanmanın yaratabileceği tehlike, bağımsızlığın göçellenmesi de söz konusu olmamıştır. Buna karşılık, 1948'den bu yana olan dönemde borçlanma ile bağımsızlığımızın karşılıklı ilişkileri üzerinde daha serinkanlılıkla durmak, bunu uzun bir tarih dönemi içinde değerlendirmek gerekir.

Tarihin aynen tekrarlandığını düşünmek, durumu bir çeşit tahlil tembelliği içinde pasifileştirmek olur. Bugün dış borçlanma, bir asır önceki şartlarla olmuyor. Bağımsızlığın zedelenmesi de aynı şekilde, aynı şartlarla ortaya çıkmıyor. O zaman söz konusu olan yabancı özel kişilerin Osmanlı Devletine borç vermesi idi. Şimdi borçlar daha çok devletten devlete verilmektedir. Dolayısıyla, borç alan devletin verdiği karşılık, faiz dışında o devletin çıkarları ile ilgili tâvizlerdir. Yabancı özel kişilerin getirdikleri sermaye ise, yabancı özel sermaye yatırımlarıdır. Bunların korunması için de yabancı yatırımları kabul eden devletler, işin mahiyeti icabı, ancak kendileri kadar dayanıklı garantiler vermektedirler. Bu garantilerde bazan egemenlik haklarını sınırlayan hükümler yer alabilmektedir.

Bugün borç veren ülkelere bağımsızlığı gölgeleyecek şekilde verilen tâvizler, faiz dışında kalan edimlerdir. Yani ikili anlaşmalara göre verilen üsler, NATO için tanınmış üsler ve silâhlı kuvvetlerin NATO emrinde ve hizmetinde olan kısmı, yabancı devletlerin Türk topraklarında asker bulundurma yetkisi, dış ticaretin ipotek altına sokulması, vb. Bütün bu tâvizler, ayrıca dış ticaret gelirlerinin borç yükü ile geniş ölçüde tek yönlü olarak ipotek altına sokulmuş olması, Türkiye'nin alacağı kararlarda sadece millet çoğunluğu menfaatine göre hareket etme serbestliğini baltalamaktadır. Bir milletin geleceğini sağlam yapan şey tarih olmuş hataları anlamak değil, hataları işlerken bunun farkına varmak, hiç değilse hata işlenmesi mümkün olan alanlarda eleştirme özgürlüğünü bir milli güvenlik supası olarak açık tutmaktır.

(*) Bu yazı İktisat Fakültesi Fikir Kulübünde verilmiş bir konferansın genişçe bir özeti. Bazı notlar ve kaynak yollarını eklemiştir.

(1) Vergi devleti kavramı hakkında ve Avusturya'nın Türk tehdidi altında merkeziyetçi vergi devletine geçiş hakkına bakınız: J. A. Schumpeter, The Crisis of the Tax State, International Economic Papers (London: Macmillan and Co.), ss. 5-38.

(2) Zaten merkezdeki kırsal derebeyleri üzerindeki egemenlik gücü ilk olarak onların malikanelerindeki tobaayı vasıtasız vergiyle vergilendirmek yetkisi ile ortaya çıkmıştır. G. T. Matthews, The Royal General Farms in Eighteenth Century France (New York: Columbia University Press, 1958), s. 24.

(3) Borçların ödenmesini Mahmut Nedim Paşa durdurmuştu. Bu sadrazam Rus elçisi İgnatyev'in çok etkisi altında idi. Borçların ödenmemesini de İgnatyev telkin etmişti; fakat sonunda devletin bu borçları ödeyecek hali de yoktu. Alacaklıların menfaatini kollayan İngiliz ve Fransız hükümetleri, "bahri nümâyış" yaparak Bahallî'yi Muharrem Kararnamesini çıkarmaya mecbur etmişlerdi. Bakınız: D. C. Blaisdell, Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Mali Kontrolü; çeviren: M. A. Kuyucak (İstanbul, 1940), ss. 108-16.

(4) M. Yaşa, Devlet Borçları, (İstanbul, 1965), s. 77.

(5) Nitekim ilk plan çalışmaları Menderes hükümeti zamanında başlamıştı. Elektrik İşleri Etüd Bürosünde kurulan bir büro, 27 Mayıs'tan önce halk oyundan ve muhalefet gözünden uzakta, sadece dış yardım almak amacıyla Prof. Dr. Tinbergen yönetiminde 10 yıllık bir kalkınma planı hazırlamaktaydı.

Türk Milleti tarihinin en büyük ihanetiyle karşı karşıya!..

BİR kişiyi, bir bölüğü, bir sınıfı vatan ihanetiyle damgalamak zor iş. Üstelik bu iş benim yapacağım iş de değil. Ben oldum olası insanların iyi niyetine inanmışımdır. Vatan ki hepimizin evidir. Bu evin içinde bulunan herkesin onu sevmesini isterim. Bütün insanların, hele bu topraklar üstünde yaşayan insanların kardeş olmalarını isterim. Bir kişi vatan ihanetine düşmüşse ve bu da isbat edilmişse gene bunu da o insanın ahmaklığına yorardım. Şu dünyada vatan hayırlı İnsan görmek benim zoruma gider. İnsanlığı yaralar. İnsanların vatan hayırlığını kolay kolay kabul edemem. Edemem ama, gene de vatan hayırları olmuştur. Bunu da kabul etmek zorundayım.

Vatan hayırlığının çeşitleri vardır. Burada hepsini sayıp dökmeyeceğim. Herkes her çeşidini görmüş ve biliyor. Her çağda ihanetin çeşidi, etkisi, yönü değişir. Dün ihanet olan bir davranış, bugün olmayabilir. Bugün ihanet olan bir davranış da yarın olmayabilir. Bunun dışında köklü ihanetler vardır ki, hiç değişmez. Her çağda aynıdır. Örneğe, Mareşal Petain vatan hayırlı mıydı değil miydi, hâlâ tartışma konusu. Hiç bir zaman, hiç bir çağda, hiç bir şekilde tartışma konusu yapılamayacak hayırlıklar vardır.

Bir milleti, hangi yoldan olursa olsun, topyekûn ölüme mahkûm etmek.

Bir milletin kültürünü ölüme mahkûm etmek, yozlaştırmak..

Bir milletin topraklarını ölüme mahkûm etmek, yozlaştırmak.

Bir milletin onurunu ölüme mahkûm etmek, yozlaştırmak..

Bir milletin geleneklerini, dilini, tarihini ölüme mahkûm etmek, yozlaştırmak..

Bir milletin kişiliğini aşağılamak, ölüme mahkûm etmek.. Bağımsızlığını..

Hayırlıklar vardır. Türlü türlü.. Hayırlıklardan hayırlık beğen. Bütün bunların en alçakçası, en korkuncu, en bağışlanmazı bir milletin topraklarını ölüme mahkûm etmektir.

Üstünde oturacak toprağı olduğu müddetçe bir millet bütün belâlardan, bütün hayırlıklardan kurtulabilir. Çe yüz yıldır kültürümüzü yozlaştırmaya çalışıyorlar. Çe yüz yıldır kültürümüzü dayanıyor. Biz atomla ölüme mahkûm ettikler, üçüncü bir dünya savaşı hemen patlamazsa bundan da kurtulmanın yolunu bulacağız. İsgale uğramış bir memleketimiz var. Bundan daha belâlarından kurtulmuşuzdur.

Ama toprağımızı öldürürürse, ki can çekiyor, kurtulmanın mümkünü yok. Otuz kırk, ellî milyonumuzla verimsiz çölleşmiş bir toprak üstünde açlıktan kıvranıp öleceğiz. Biz ne tarihimiz, ne geleneklerimiz, ne de özgüdüğümüz kültürümüz kurtarabilir. Batarız, mahvolur, yok oluruz.

Türkiye toprakları, yüzyıllardan bu yana öldürülüyor. Can çekişme zamanına geldik. Bütün gayretimiz onun ölümünün önüne geçmek olmalıydı. Bugünden başlayarak ölü topraklara yediden yetmiş, çocuk çocuk, oğlan şaşak durmadan dinlenmeden ağaç dikmeğe başlamaydık. Türkiye'de ormanlar yok. Türkiye'deki ormanlar yarı yarıya ölmüş durumda.. Türk toprakları, belki de yüzde yüz aşınma felâketine uğramış durumda. Biz bu felâketi göremedik. İçimizden pek az kimse bu büyük konuya eğilmiş, onları da kimsenin dinlemediği yok. Gelen korkuncu felâketten kimsenin haberi yok. Bu gelen felâket atomdan da beter. İsgal edilmekten de beter.. Silinip gitmekten de beter, Silinip gitmekten beter, çünkü.. Dünyanın, insanlığın malı olan topraklardan bir parçasını öldürüyoruz. Biz tarihten silinip gitssek bile, dünya toprağının bir parçasını öldürerek gittiğimizi için insanlığın lanetinden kurtulamayacağız.

Türk toprakları can çekişirken, bu ölümcül hastanın imdadına kimse yetişemezken, bir de, bir de ne görelim! Bir kanun geliyor.

Hışım gibi, zehir gibi.. Ölümlü gibi.. Yozlaşmış ormanları, seyreli ormanları sahiplerine geri vermek.. Niçin? O yozlaşmış, seyreli yerleri yeniden orman yapsana be adam.. İyi niyetliysen.. Yarın bu kanun çıkarsa, ağalar yozlaşmamış, seyreli bir tek orman bırakırlar mı sanyorsunuz Türkiye'de. Nasıl çıkarırsanız çıkarın bu kanunu Türkiye'de birkaç yıl içinde bir tek dikili ağaç kalmaz.

Evet, Türk milleti tarihinin en büyük ihanetiyle karşı karşıya.. Bunu açık yürekle, namusluca, cesaretle söylemeliyiz.

Bu ihanet, bu ölüm kanunu çıkamamalı. Türk milleti buna karşı koymalı.

Askerler, öğretmenler, aydınlar, esnaf, işçiler, köylüler karşı koymalı. Ne pahasına olursa olsun karşı koymalıyız. Göz göre göre toprağımızın öldürülmesine razı olmamalıyız.

Türk vatanseverlerinin hepsi mi Çanakkale'de öldü? Hepsini mi Damulupınar'a gömüldü? Kimse kalmadı mı?

İsmet İnönü, dünya sömürgeciliğine karşı gelen, onu yenen kumandan.. Senin vatanseverliğin tartışma konusu olamaz. Sen yaşarken topraklarımızın ölüm fermanı, milletimizin ölüm fermanı bir kanun çıkamamalı..

Mehmet Ali Aybar, bir emekçi partisini tarihimizde ilk örgütleyen, ilk meclise götüren adam sensin. Bir kavga uğruna çekmediğin kalmaz. Tandığın en yığıt, en vatansever, en akıllı adamlardan birisin.. Sen yaşarken topraklarımızın ölüm fermanı, milletimizin ölüm fermanı olan bir kanun çıkamamalı..

Nadir Nadi, tandığın en saf, en temiz, en gılgırsız adamsın.. Su katılmamış derler ya, öylesin. Vatanını ne kadar çok sevdiğini biliyorum. Sen yaşarken böyle bir kanun çıkamamalı.. Üstelik de orman sorununu çok iyi bilensin..

Cetin Altan, kardeşim.. Büyük, kutsal döğüşün ateşindesin, biliyorsun, üstünde yaşayacak toprağı olmazsa insanların.. İptida toprak var idi.. Sen yaşarken bu leke alımıza sürülmemeli..

İlhan Selçuk, arkadaşım.. Bu var olma, ya da yok olma kavgasında en güzel kavgayı verenlerdensin.. Sen yaşarken de..

Refik Erduran, kardeşim, duydum ki bir Anado'u gezisindeymişsin.. Bilmeyorum dönün mü? Memleketin halini görmüşsündür. Bir belâlar içinde bir memleket. Bir de duydum ki.. Milliyette artık yazmayacakmışsın.. Senden de isteğin, şu kanun bir haf oluncaya kadar yerini bırakma.. Bu senin ödevindir. Bu, bir milletin ölüm kalmadır. Halkımızdan yardımını esirgemiyeceğini biliyorum.

Halikarnas Bahkçısı, güzel adam, Sabahattin Eyüboğlu, Turhan Selçuk, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Turgut Uyar, Fethi Naci, Cemal Süreya, Haldun Taner, Türkiye'nin ve dünyanın sevdiği, saydığı kişilersiniz.. Bu döğüş bizsiz olamaz. En kötü gününde milletimize elimizden gelen yardımı yapmalıyız. Şairler, romancılar, ressamlar, karikatüristler, profesörler, generaller, biz yaşarken bu kanun çıkamamalı.

Eğer çıkarsa..

Antepli Milli Mücadele kahramanı Şahin ne dedi? Düşman benim ölümün üstünden geçmeden Antep'e giremez. Ve dediğini yaptı. Köprübaşında tek başına Fransız ordusuna karşı döğüşü ve şaht üstü. İşte ondan sonra.. Düşman Antep'e gitti. Onun ölümünün üstünden geçerek..

HİNT DENİZİ'NDE YENİ KIBRIS'LAR!

● Bu bölgede Anglo - Amerikan'lar yeni bir "ada - üs" sistemi kuruyorlar. Formoza'dan Kıbrıs'a uzanan "Savunma kuşağı"na Hint Denizi adaları da böylece katılmış oluyor...

HALUK TANSUĞ

DOĞU Çin Denizi'ndeki Formoza adası ve Kuzey Akdeniz'deki Kıbrıs adası gibi, Hint Denizi'ndeki adalarda da, Anglo Amerikan'lar bir "ada üs" sistemi kurma yolundalar.

Aynı maksatla uzun süredir girilen ve gizli tutulan hazırlıklar, artık yüzeye vurma safhasında.

Nitekim 13 Nisan 1967 günü, Avam Kamarası'nda, İngiliz Savunma Bakanı resmi bir açıklamayı yaptı. Özel kişiler, özel şirketler ve İngiliz hazineyi mülkiyetinde bulunan bazı Hint Denizi adalarını İngiliz Savunma Bakanlığı'nın (1 milyon 13 bin 200 Sterlin'e) satın aldığını Dennis Healey milletvekillerine bildirmiştir.

Daha sonra, 25 Nisan 1967 akşamı, İngiliz Hükümeti bir Beyaz Kitap yayınlamıştır; bahis konusu Hint Denizi adalarının isimlerini tasrih etmiştir: 1) Chagos takım adaları; 2) Aldabra takım adaları; 3) Farquar adası; 4) Desroches adası.

kenin ortak askeri ihtiyaçlarına tahsis olunmuştur.

Resmî açıklamalar dışında, Londra'nın yarı resmî çevreleri tarafından basına sızdırılan bilgiler, tamamlayıcı karakter taşıma iddiasındadır. Hint Denizi "ada üs"lerinin, Anglo Amerikan'lara, "batmaz uçak gemisi" vazifesi göreceği belirtilmektedir. Meselâ, Aden'in veya Singapur'un tahliyesi hâlinde, uzun menzilli "P-111" uçaklarına bu adaların ikmâl merkezliği yapacağı söylenmektedir.

Oysa, Hint Denizi "ada üs"lerinin gerçek önemi, basit bir uçak gemiliğinden çok daha ileride sayılabilir. Çünkü, Anglo Amerikan'ların esas planı, Hint Denizi "ada üs"lerini dünya çapı bir savunma sistemine bağlama gayesi taşıyor.

Şöyle ki, Batı'da Kıbrıs; Doğu'da Seylan, Borneo, Filipinler, Formoza, Japonya, Aleutian adaları "zincir"ini Hint Denizi "ada üs"leri tamamlayacaktır. Aynı "ada üs sistemi"nden, sadece

Bu gelişmeler ışığında ve Anglo Amerikan'lar açısından, iki ihtimal ortaya sürülebilir:

Ya, (tanınmış Amerikan yorumcusu Walter Lippman'ın bir süre önce "New York Herald Tribune" gazetesinde teklif ettiği veçhile) Batı Bloku ilk savunma hattı, imkân olan her bölgede (kara kuvvetlerine ihtiyaç göstermeyecek) deniz ve hava üsleri üzerine dayatılacaktır.

Dolayısıyla da, Asya kıtasında halen mevcut Batı askeri üsleri (zamanla) boşaltılacaktır. Aynı Asya bölgesine, daha tıraşlı bir karakter verilecektir. Böylece, bir açıdan, Batı ve Doğu blokları arası bir dünya harbi ihtimali azaltılacaktır.

Veya, Anglo Amerikan'ların "ada üs sistemi" kurmaktan kasıtları tamamiyle başkadır; "destek" savunma hattı hazırlama gerekçeleriyle ilgilidir.

Yani, Doğu Bloku ile (hem de Doğu Bloku hudutlarında) pek yakın bir çatışmayı Batı Bloku liderleri akıllarına koymuşlardır. Bu açıdan, ilk muharebe hatlarının daha iyi desteklenmesi için veya bu hatların çökmesi hâlinde ikinci bir savunma sistemini el altında bulundurabilmek uğruna, "ada üs sistemi"ni gımdiden hazırlama çabasına girişmişlerdir.

Nitekim, milletlerarası olayların (satihtaki) en son gelişmeleri, daha çok ikinci ihtimali kuvvetlendirir mahiyettedir.

Fakat, ihtimaller hangi yönde ilerlese ilerlesin, Asya'nın bu bölgelerdeki (askeri güç bakımından) küçük devletleri, Washington'u "ada üs" askeri politikasında (alttan alta) destekliyorlar. Bir nevi, "ekvini çar"ın peşinde koşuyorlar.

Çünkü, eğer Washington "ada üs" sistemini uygularsa, Hindistan gibi "kuşak bölge" vasıflı ülkelere Amerika'nın askeri ihtiyacı (hiç değilse nisbeten) azalacaktır.

Washington idarecilerinin Asya'da harbe kararlı olmaları hâlinde ise, bu sefer "ada üs sistemi" yedek savunma hattı karakteriyle belki "emniyet sübabı" rolü oynayabilecektir. Yedek bir ihtimal, belki, Ameri-

ka'nın saldırgan arzularını teskine yarayacaktır.

İşte, birden kuvetlenen Uçuncü Dünya Harbi tehlikesi karşısında, iyimser yorumcular, Anglo Amerikan "ada üs sistemi"ni böylece değerlendirmeye çalışıyorlar.

MAC NAMARA
(Yeni üsler peşinde)

İNGİLTERE

■ De Gaulle Wilson hükümetini Ortak Pazar'a sokmuyor. İngiltere Amerikan baskısından kurtulamayacak.

FRANSIZ Devlet Başkanı general De Gaulle, 16 Mayıs 1967 Salı günü, Paris'in Elysée sarayında bir basın toplantısı yaptı. Bu konferansta söylediği sözlerle, İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesi için, (hiç değilse şu anlar) imkânsızlaştırdı.

Böylece de, De Gaulle, İngiltere'nin Birleşik Amerika baskısından kurtulma yolunu tıka-
dı. Başka deyimle, İngiltere'yi, Amerikan "dostluğu" bedelini ödemeye mahkûm bıraktı.

Şöyle ki, ilk bakışta ve resmî beyanlarda, İngiltere'nin "Altılar"a katılma isteği daha çok ekonomik karakter taşıyor: İktisadi menfaatler sağlama telâğı, (eskiden aleyhinde bulunduğu)

Ortak Pazar'a doğru, bu sefer Wilson'u iten sebeptir. Hattâ, (yine eskiden Ortak Pazar aleyhine atıp tutmuş) İşçi Partisi milletvekillerini "Altılar" lehine bu sefer mecliste el kaldırmaya götüren sebepler de, ekonomik-
tir, denilebilir.

Nitekim Elysée sarayındaki konuşmasında De Gaulle, İngiltere'nin Ortak Pazar'a giremeye gerekçelerini şöyle sıralamıştır: 1) "Altılar"ın tarım politikaları, İngiliz ekonomisini iflâsa sürükler; 2) Sterlin'in dünya çapı karakteri, Ortak Pazar ekonomik anlayışına aykırı düşer; 3) İngiltere'nin gerek Birleşik Amerika gerekse İngiliz Milletler camiası ile "özel ekonomik bağları", "Altılar" politikasına denk getirilemez.

Oysa, Ortak Pazar'a girememekle İngiltere'nin başına gelecekleri anlayabilmek için, olaylara aslında siyasi açıdan bakmak gerekiyor.

İkinci Dünya Harbi patladığı andan beri, İngiltere, "büyük devlet"lik vasfını kaybetmiştir; ikinci derece devletlik seviyesine düşmüştür. Fakat, böylesine bir gerilemeyi anlayamayan İngiliz devlet adamları, İkinci Dünya Harbi'ni izleyen yıllar (maddi imkânları bulunmadığı halde) "büyüklük" taslamada direnmişlerdir. Müstemlekelerini muhafaza çabasına girişmişlerdir. Müstakil atom gücüne heveslenmişlerdir. Avrupa dışında ve Amerika ile eşit seviyede, dış politika entrikalarına kalkmışlardır. Sterlin'i, Dolar'dan sonra dünyanın ikinci parası gibi tutmaya çalışmışlardır. Eski imparatorluk günlerinde edindikleri âdetlere uyup, (Amerika ve Fransa dahil) Batılı müttefiklerine bile oyunlar oynamaya özenmişlerdir.

Ancak, siyasi zekâsının bütün parlaklığına rağmen, atom devrinde İngiltere'nin iktisadi "bedeni" büyük devletliği kaldırarak takatte değildir. Hattâ, eskiden büyük devlet olmanın hendekapları İngiltere'de mebzûlen vardır. Meselâ, bir Afganistan'ın, bir Finlandiya'nın, bir Türkiye'nin, bir Hindistan'ın, bir Avusturya'nın, bir İran'ın (nazarı) hareket serbestisine bile İngiltere sahip sayılamaz.

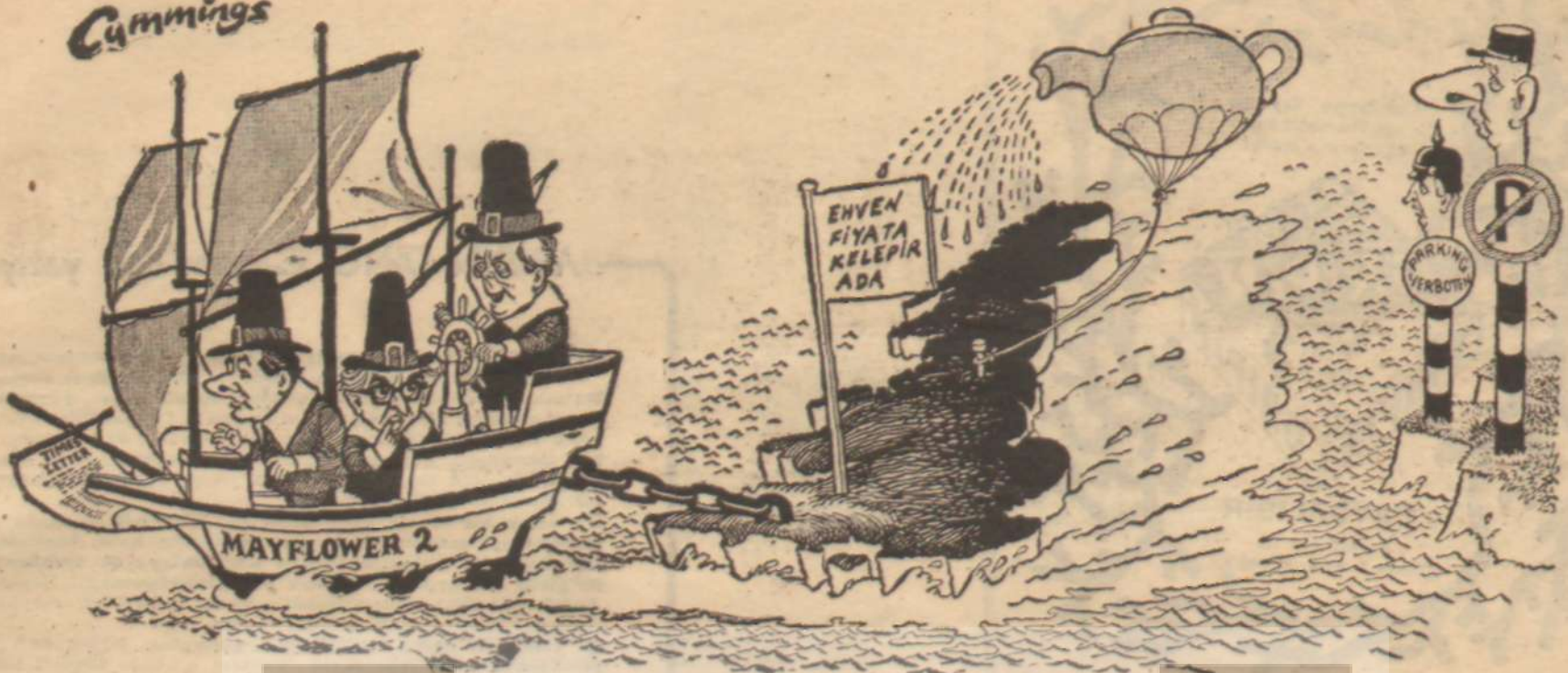

BAŞKAN JOHNSON
(Savaş şampiyonu)

Aynı adalarla ilgili olarak, Londra ve Washington hükümetleri, en az 50 yıl süreli anlaşmalara girişmişlerdir. Böylece, Hint Denizi adaları, iki ül-

çaklar değil, fakat deniz üstü ve ("Polaris" füzeli) denizaltı birlikleri; hattâ, karada rampalanmış kat'alar arası füze birlikleri, faydalanacaklardır.

Cummings

— Avrupa bizi kabul etmezse, biz de gider Amerika'nın 51. eyaleti oluruz!

Çünkü, eskiden tevârüs ettiği (müstemlekeler ham madde pazarları, dünya ilişkileri, dünya çapı endüstri merkezleri, bankalar gebekesi, Orta Doğu'daki petrol şirketleri, v.s.) gibi bağlantılar bugün İngiltere'yi (kendisi seviyesinde) ikinci derece devletlerle iş görmeye zorlar.

İkinci Dünya Harbi sonrası hâliyle İngiltere'nin Amerika ile ortaklık etmeye kalkması demek, çöce ile devin "çöç" işbirliğine girişmeleri demektir. Pratik anlamda da nazariyatta da imkânsızdır. Gerilemiş İngiltere'nin, eninde sonunda, "süper devlet" Amerika hegemonyası altına düşmesi anlamına gelir.

Zaten, İngiltere, bugün bu duruma düşmüştür. Londra hükümeti, Politik, ekonomik ve sosyal alanlarda artık Amerika'nın bir kuklasından ibarettir. Ayrıca, aynı "kuklalık" İngiltere'ye devamlı biç bir menfaat sağlayamamaktadır. Her geçen gün, İngiltere, Washington'dan gelen acemice direktifler baskısıyla kayıptan kayıpa uğramaktadır. Sterlin, Washington mallı çevreleri kontrolundadır. Uzak Doğu İngiliz müstemlekeleri, Amerika'nın dış politika denemelerine tabidir. Orta Doğu petroleri, Washington'daki politik eğilimlere kuyruğu kaptırmıştır. İngiliz savunma planları ve masrafları, Pentagon direktifleriyle şekillenmektedir.

Kısaca, Londra hükümeti'nin Washington baskısından kurtulması için, İngiltere'nin Avrupa ile işbirliği yapması lazımdır. Başka deyimle, İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesi, politik istiklalî açıdan şarttır.

İşte, De Gaulle, İngiltere'yi "Altılar" almamakla, Londra hükümetine bu şansı tanımıyor. Yani, (Jeanne D'Arc'ı yakmış) "Perfidie Albion" bir İngiltere'yi, Amerikan baskısı altında ezilmeye mahkûm bırakıyor.

İSTENMEYEN ADA!

Hüseyin BAS

BAŞBAKAN Harold Wilson, geçen yılın sonlarından bu yana yaptığı Ortak Pazar'a girme teşebbüsü ile, İşçi Partisi iktidarının, belki de İngiltere tarihinin en önemli adımlarından birini atmış bulunuyordu. Ünlü Alman Şairi Novalis'in «Her İngiliz bir adadır» sözüne hak verenler, Wilson'ın ne denli güç bir işe giriştiğini kolaylıkla teslim edeceklerdir. Gerçekten de 50 Milyon «ada»yı bir araya getirip, yüzyıllar önce koptukları kıtaya «rampa» etmek, en azından bir Ölemp çabasına ihtiyaç gösteriyordu.

Büyük Britanya'da, Mac Millan'ın çıkışı dışında, 1962'den bu yana kıta Avrupa'sına yaklaşma, hep İngiltere'nin ve İngiliz İmparatorluk topluluğuna mensup ülkelerin çıkarlarını gözetken bir dizi «şartın kıta Avrupası ülkelerince yerine getirilmesine bağlı kalmıştı. Mesele, tabii İngilizler yönünden, adanın kıtaya yaklaşmasından çok, kıtanın adaya yaklaşarak doğal bütünlüğüne varması şeklinde görülmüyordu.

Oysa bugün Wilson, muhafazakârların düşüncesi yönünde bir hareketin öncülüğünü yapmış, İngiltere'nin Ortak Pazar'a ve buna paralel olarak Avrupa Kömür ve Çelik Birliği ile Euroatom'a girmesi amacıyla önceden hiç bir şart ileri sürmeksizin «Altılar»ı kapısını çalmıştır.

Mesele çok yönlü ve karmaşıktır. İlk elde Harold Wilson'ın Ortak Pazar nezdindeki teşebbüsü, Başbakan'ın İngiltere içinde ve dışında güçlü engellerin ortadan kaldırılmasındaki başarı şansına sıkı sıkıya bağlı bulunuyordu. Başbakan'ın dış politikada, şüphesiz iç ekonomik nedenlerden ötürü, Amerikan politikasının dümensuyunda boy göstermesiyle oluşan bizzat kendi partisi içindeki muhalefeti, sonra da başta de Gaulle olmak üzere Altılar'ı ikna etmesi zorunluluğu vardı.

İşçi Partisi içindeki muhalefetin, Wilson'ın partiden ihraç tehditlerine rağmen, Ortak Pazar'a girme teşebbüsünü oylamaları, şimdilik bir engel teşkil etmiyordu. Wilson, sağ uçları an direnmesine rağmen, bu konuda Muhafazakârlar'ın büyük çoğunluğunun oyuna da sahip bulunuyordu.

Buna karşılık, mesele Altılar yönünden daha önemli ve köklü güçlükler, aşılması zor engeller arz etmektedir. General de Gaulle'in İngiltere'nin Ortak Pazar'a girme teşebbüsünü ilk engellediği 1963'ten bu yana, başta Fransa olmak üzere Altılar tarafından öne sürülen sakıncaların, bütünüyle ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Hatırlarda olduğu gibi, 1967 Ocak sonundaki de Gaulle - Wilson görüşmelerinde, İngilizlerin iyimserliğine rağmen, «Büyük Britanya'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmesindeki teknik ve politik engellerin aşılmasının ne denli güç olduğu» ortaya çıkmıştı. Ortak tımsal politikada, İngiliz İmparatorluk Topluluğu ile bizzat İngiltere'nin çıkarlarının korunması yönündeki «çeşitli düzeltme talepleri» temel engellerden biridir. Ortak Pazar, 1962'de nice güçlüklerle tesbit ettiği ortak tarım politikasında İngiltere'nin istek-

leri yönünde «herhangi bir» değişiklik yapmak niyetinde değildi. Buna karşılık, ortak tarım politikasına «şartsız» katılması, İngiltere için çeşitli ve son derece önemli sakıncalar taşıyordu. İngiltere'nin tarımda çalışan nüfusu yüzde 4'ü aşmamaktadır. Bu yüzden İngiltere besininin büyük bir kısmını dışarıdan mümkün olduğu kadar ucuza getirtmek zorundadır. Oysa, ortak tarım politikasının ilkelerine uymak zorunluğu, besin fiyatlarında yüzde 12'lik bir artışla sonuçlanacak, hayat pahalılığını yüzde 3 oranında artırarak İngiliz vatandaşını İşçi iktidarından adamaklılı soğutacaktır.

Öte yandan, para meselesi üstündeki tartışmalar da, İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesini engelleyen teknik nitelikteki güçlükler arasında sayılmakta devam etmektedir. Ulusal paralara sahip bulunan «Altılar», İngiltere'nin uluslararası bir paraya sahip olmasında «ekonomik erime»yi güçleştirici bir unsur görmektedirler.

İngiltere'nin Altılar'a dahil olmasını engelleyen teknik meselelerin yanı sıra, politik meseleler de, hem de bütün ağırlıklarıyla yer almakta, çözüm beklemektedir. Teknik meselenin, güç de olsa, zamanla çözümlenmesi umuduna karşılık, politik meselelerin çözümünde temel güçlükler mevcuttur. Sadece Avrupa Serbest Mübadele Birliği «yediler»inin İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesini güçleştirecek şartlar ileri sürmemesi, «Wilson Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı Brown'ın deyişiyle «Önce girmek, sonra tartışmak» ilkesini kabullenerek Altılar'a «şartsız» yaklaşması, birleşmiş bir Avrupa'nın kurulmasıyla ilgili düşünce farklarını ortadan kaldırmaya yetmemektedir. General de Gaulle, Avrupa'nın politik birliğinin, Altılar'ın Amerikan etkisinden kurtularak bütünüyle bağımsızlıklarını elde etmelerinden sonra kurulacağı kanısındadır.

Öte yandan, Birleşik Devletler'in Batı Avrupa'da bugün 30 Milyar Dolar'a yükselen yatırımları, Avrupa'nın ekonomik ve politik bağımsızlığı için endişe kaynağıdır. Avrupa'da Amerikan çıkarlarının savunucusu bir Batı Almanya'nın yanında şimdi bir de ekonomik ve politik zorunluklarından ötürü Birleşik Devletler'in dümensuyunda seyredebeye mahkûm bulunan İngiltere'nin yer alması, Avrupa'nın gerçek bağımsızlığı yönünde ayrı bir endişe yaratmaktadır. General de Gaulle, Mac Millan'ın Ortak Pazar'a girme teşebbüsünü, Londra'nın politik, askeri ve ekonomik bağımsızlığını Bahama Anlaşması ile Birleşik Devletler'e terketmesi nedeniyle geri çevirmişti. Bugün Wilson yönetimindeki İngiltere'nin Amerikan politikası uyduluğundan kurtulduğu söylenemez. Bu yüzden, General de Gaulle, Ortak Pazar'dak partneri Batı Almanya'nın ve kendi partisi içindeki unsurlarının baskısı karşısında, kavgasını yaptığı «Büyük Avrupa'dan vazgeçmemekte, yeniden Amerikan uydusu haline gelecek «Yarım Avrupa» ile yetinmemektedir. Bu itibarla, İngiltere'nin Ortak Pazar üyeliği, yine tehlikededir.

Yeni Ajans: 1824/1827/202

Türkiye Mektupları

Alman orduları başkomutanlığına ve feldmarschallığa kadar yükselmiş olan ünlü Helmuth von Moltke'nin Türk Ordusu hizmetinde iken yazdığı son derece ilgi çekici mektuplar Varlık Yayınları arasında 5 lira fiyatla çıktı. (Ant Der: 204)

6. Baskısı satış rekoru kıran İNCE MEMED'den sonra,

YAŞAR KEMAL'in

ÜÇ ANADOLU
EFSANESİ
çıktı.

Ararat Yayınevi P.K. 819
İstanbul

(Ant Der: 203)

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1

Model : İstanbul

Telefon 27 66 00 - 27 66 01
Telex adresi BASINKURUMU

Basın: 14390/205

AŞIK NESİMİ DOST GECESİ

Aşık Mahsuni, Aşık Ali İzzet, Aşık Hüseyin Çırakman, Aşık Maksudi, Aşık Beyhani, Feyzullah Çınar, Ali Ekber Çiçek, Cemile Cevher, Ruhi Su, Ali Büyükcüzün, Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Can Yücel'in iştirakiyle

3 Haziran 1967 saat 20, Açıkhava Tiyatrosu'nda
(Ant Der: 206)

ABİDİN DİNO Cannes'dan yazıyor

● FESTIVAL olaylarını az çok izlediğimi sanıyordum, ne gezer! Acemilik var serde, iletilecek en mühim haberi kaçırmışım... Bu sabah Festival'e giderken okudum, Selmi Andak, Türk okuyucularına müjdeyi ulaştırmış: «Ulvi Doğan'ın Cannes Film Festivali'ne geliş büyük ilgi toplamış, peşine yüzlerce foto ve televizyon muhabiri takılmıştır. Festivale hiç bir Türk filminin iştirak edememesi karşısında Ulvi Doğan'ın Cannes'a geliş, Türk adı etrafında tam bir sansasyon yaratmıştır.»

İnsan her tarafa yetişemiyor ki! Türk adı etrafında gururla seyredilecek manzara, sansasyon sözü bile hafif, böylesine şanlı karşılayış, bir zamanlar Cannes Koyu'na (ya da Toulon'a) filosu ile giren Barbaros Hayreddin'e bile gösterilmemişti! Neyse, Selmi Andak gibi uyanık bir vakanüvis, tarihi olayı Türk okuyucularına iletmede kusur etmedi, bereket versin!..

● «Harp ve Sulh», Sovyet filmi, görmedim. Neden mi? Çünkü Moskova'da genç rejisörlerin yepyeni nitelikte filmleri kutularda bekleyip duruyor. Cannes Festivali'ne ya da Venedik'e seyreiciyi şaşırtacak güçte olan filmler gönderilmiyor da, eski reçetelerle yapılmış, «tehlikesiz» akademik, tadı çoktan kaçmış besiler sunuluyor. Kızıl muhafızların sanat anlayışını tutanlara haber vereyim: Moskova'da sinema, edebiyat alanında hâlâ yer yer köprübaşlarını tutmuş durumdadır. Çin'den çok önce, bunlar sosyalist sanat anlayışını yüzlerine gözlerine buluşturmışlar, Marksizmle ilgili olmayan, tarikatçı (sekte) bir tutumla, toplum-sanat alanında yeni görüşleri bastırmışlar. Devrimcilik perdesi altında, yobazlığı savunmuşlar, halk - sanatçı - sosyalizm ilişkilerine karışık gerçekte küçük kentli kendi « zevk » lerince, sosyalizmin gereği gibi göstermek istemişler.

Yanlış yorumlanmış üç beş «vecizeyi» ezberleyip «heyecan» a kapılan gençlerin durumuna «erginlik hastalığı» demek lazım, fakat 50'nci yılını kutlayan Sovyetler Birliği'nin filmi seçicilerine ne demeli? Bereket versin ki, genç Sovyet sinema kuşağı kavgasını yapıyor, yenilikle sosyalizmin ayrılmazlığını açıkça savunuyor. «Katerina Ismailova» operasının Stalin tarafından yasaklanması,

Kültür
Emperyalizmi
üzerine
konuşmalar

SAHAT
Fethi Naci

GEÇMİŞ KÜLTÜRÜMÜZ BİZE NE KAZANDIRDI?

— IV —

P. BORATAY — Öyle sanıyorum ki, Ferit'in bir sorusuna tam olarak cevap vermedik: geçmiş kültürümüzün, yöntem bakımından olsun, öz bakımından olsun bize ne kazandıracağını sorduk. Bana öyle geliyor ki sorusunun gerisinde şöyle bir düşünce var: bugünkü Batı kültürü, Yunan-Roma-Rönesans çizgisinden bir kesintisiz sürenin sonucudur; bizim kültürümüz bunun dışında kalmıyor mu?

Ben sanmıyorum: Türkler

dünya tarihinde belli büyük adlar bırakmamış olsalar bile, bir bütün olarak dünya uygarlıklarının gelişmesinde, batıların —döl verisini göz önünde tutarak— Araplarla İranlılara mal ettikleri kültür bütününe uzun bir çaf boyunca sürdürmekle üstlerine düşen görevi yapmışlardır.

Fayda sorusuna gelince: toplumumuzun, günümüzle ilgili sorunlarını çözümlemek için yapısını bilmek, bunun için de, onun tarihi gelişmesini bütünüyle tanımak zorunluluğunu kabul e-

diyorsaak, geçmiş kültürümüzün gereğince bilmenin faydasını da tanımamamız edemeyiz. Söz sanatlarında, plastik sanatlarda, yapıcılıkta, sanatçının kişiliğini besleyecek «klâsik» lardan yoksun değiliz; ama onları değerlendirmek, ve sadece adlarını sarıp böbürlenmeyi bırakıp günümüze göre anlamlarını belirtmeyi başarmak gerek.

F. EDGÜ — Toplumumuzun bugünkü sorunlarına bir cevap bulmak için hiç şüphesiz tarihsel gelişmesini bütünü içinde bilmek zorundayız. Bu bir gerçek.

Sinemada yeni bir aşama

bugünse film olarak karşınıza çıkması yeni Sovyet sinemasının örneklerini raflarda bekletmek için yeterli bir özür değil.

● Siyaset - sanat ilişkilerini k'el bağlarla ve yorumlarla uzun süre kötürümlüğe uğratan Sovyet kızıl muhafızlarının önderi Jdanof'u. Mao'nun «Sanat üstüne» yazıları ile Jdanof'u karşılaştırmakta fayda var. Bu tutumun kaçınılmaz olduğu ve her sefer tekrarlanaacağı sanılması, Küba'da uygulanan sanat-siyaset ilişkileri nitelikten bambaşka. Halkçı demokrasilerde de büyük değişiklikler var, ancak uzun bir baskıdan sonra özgürleşen sanatçılarda bocalamalar, kimi sefer tersinden sapmalar, burjuva sanatına özenmeler eksik değil. Moskova'da genç ressamalarda da aynı tepkiyi gördüm. Yeni baştan yollarını bulacaklar, yeter ki gereksiz karışınlarla örgensel toplum-sanatçı ilişkileri çığırından çıkarılmasın.

● «Samsıkı Kontrol Edilen Trenler», Çekoslovak filmi. Festivalin en başarılı filmlerinden biri. İkinci Dünya Harbinde, küçük bir istasyonda geçer. Harek, Çapek geleneginden gelen, yazar Hrabar'ın Çek alayıcılığı içinde yarattığı nefis tipler. Genç bir demiryoluca olan filmin baş kişisi, kuzlara duygularını anlatacağı sırada, fazla heyecanlanmaktan, kısa kesiyor erkeklik deneylerini. İntihar ediyor. Kurtarıyor. Mukavemet hareketinden gelen bir kız, genç demiryoluca ya hem Almanlara silah yükü bir trenini patlatacak satli bombayı nasıl kullanacağını gösteriyor, hem de sevmeyi öğretiyor. Erkekliğine kavuşmuş delikanlı, komik sahneler içinde düşman trenini uçurarak, trenle birlikte kendi de yok olacaktır. Gülmüsemle ile dram öylesine güçlü bir karmaya varmış ki, festival yöneticisi M. Le Bret bu filmi «yarışma dışı» seçmeseydi, jüriden oy almışına şaşmazdım. Filmden çıkınca derlendim. Hrabar'dan daha güçlü, Aziz Nesin adında bir yazarımız var. Kendi başına ta Nasreddin Hoca'dan gelme bir acı gülme türünün yaratıcısı. 40 filmi besler bujuşları. Türk sinemasının en önemli desteği olabildi bir sanatçı, hem sırf senaryo yazmakla değil, çekicilere belirli bir çalışma biçimi öğretmekle (teknik değil, «anlayış» bakımından). Harcıyoruz Aziz Nesin'i, eserine el sürmeyi bile gerekli saymıyoruz sinema sanatımızda. Ayıp!

Onbin Güneş'ten bir sahne (Macar Filmi)...

● «Blow Up». Antonioni, fakat İngiliz filmi. Basın göklere çıkardı ertesi gün. Bence bütün ustalığına karşın, önemli bir yapıt değil. Birinciliğin bu filme verilmesi yazık!

● Cannes'ın küçük bir sinemasında «Onbin Güneş'in gösterileceğini duyunca tekrar canlanıp günümün üçüncü film seansına daldım. Bu Macar filmi, eleştirici dostum Courrot'un dediği kadar önemli. Konu, devrimden önce ve sonra bir Macar köyü. «Propaganda'nın eseri yok, her şey sadelik içinde büyük bir cesaretle anlatılmış. 56 ayaklanması bile dürüst bir açıklık içinde yerini almış. Bu siyah beyaz film, yeni sinemanın komıldayıcı kamerası yerine, tersine duran kamerası son kerteye kadar götürmüş, fakat ne yaman bir ustalıklı! Köyün durgun gibi görünen yaşamı ve insanları; Brech'in seveceği bir tablo sırası ile ardarda dizilmiş. Balaban'ın ilk tablolarını andırıcı bir sadelik içinde, her şey söylenmiş. «Yeni» sinemanın «civvelerinden» sonra, tertemiz bir nefes aldım. Bu gidişle genç sosyalist sinema, başa geçebilir.

Yeni bir aşamaya giriyoruz. Ne demek istediğimi, başka bir yazıda etraflıca söylemeye çalışacağım. Klasik sinema tekniğini bellediği varsayımı ile, bugün Türk sinemasının karşılaştığı yeni sorunları tartışmak istiyorum.

Ama bu çaba, unutmamak gerekir ki, bugünkü sorunlarımızı çözümlenecek cevapları getirmeyecektir; bu ancak, bir hastalığın ortaya konulmasında yardımcı olan elemanlar, gibidir. Yani içinde yaşadığımız toplumu tarihsel gelişmesi içinde anlamak; onun sorunlarını çözmeye gelince onları bugün bizlerin yaratmaları gerekir. Bu konuda sunu da unutmamak ki, Osmanlı devleti de emperyalistti.

P. BORATAV — Benim bu konudaki düşüncem şu: emperyalizmi iki anlamda anlamak gerek. Yani bir emperyalizm kavramı daha ortaya çıkıyor: Osmanlı emperyalizmi bugünkü Batı emperyalizminden farklı bir şey. Osmanlı emperyalizminin yürütücüleri, Türkler, Acem ve Arap kültürlerinin, giderek yayıldıkları bütün ülkelerde gelişmiş kültürlerin bir sentezini yapan, Türk kültürüne bu kültürlerin aşılanmasıyla meydana gelen yeni bir kültür yaratıyorlar.

F. EDGÜ — Evet, yapısı ve işleyişi oldukça değişik olan Osmanlı emperyalizminin kültürel gelişmesi de oldukça değişik. Genel çizgileri içinde osmanlıların sömürücüülüğü ile Batı sömürücüülüğü pek yan yana konulamaz sanıyorum.

P. BORATAV — Evet, ama gene de bir emperyalizm. Sömürge imparatorluğu değil de yayılma, genişleme imparatorluğu: XIX. yüzyılın sömürge imparatorluklarında sömürge, «Ana-vatan» (metropol)'den ayrı,

kopmuş, dağılmış ülkelerdir; Osmanlı imparatorluğu tipindeki de, Ana-vatan'la, sömürge (yayılman ülkeler)'nin sınırlarını ayırmak güçtür.

Görünen şudur: Osmanlı hanedanı dediğimiz bir hanedan bir çok kavimleri egemenliği altına alıyor; dayandığı topluluk, Türk halkı (aslında Türk olan, ya da türkleşen halk, bence ikisi bir). Ama bu yeni Osmanlı kültüründe, Türk olarak en belirli olarak kalan unsur, dil, türkçe. Geri tarafta, bütün kültür görünümlerinde bir sentez var. Türk kültürü gene de bir emperyalizmin yaratıcısıdır.

Kültürümüzün gelişmesinde yabancı kültürlerin büyük etkilerinin oluşu, az önce Ferit'in de söylediği gibi, İslâm, ya da Osmanlı-öncesi Türk kültürünün Arap ve Acem kültürlerinin gücünde olmamasından gelmektedir. Yalnız burda şu gerçeğe değinmek gerekcek sanıyorum: Selçuklulardan başlayarak, yalnız Osmanlılardan değil, Selçuklulardan başlayarak, Anadolu'da ve daha sonra Osmanlıların yayıldığı bütün ülkelerde gelişen kültür yalnız yüksek tabakaların malı olan (divan edebiyatı, divas şiiri v.b.) şekilleriyle değil, bir bütün olarak, gelişen yepyeni bir Türk kültürü oluyor. Türk kelimesiyle gösterelim göstermiyeelim, buna Selçuklu diyelim, Osmanlı diyelim, ne dersek diyelim, mimaride olsun, nakışta olsun, çinçilikte olsun, yazıcılıkta ya da edebiyatta olsun, yepyeni bir kültürle karşılaşıyo-

ruz. Öyle sanıyorum ki, her şeyden önce, Selçuklulardan başlayarak Türklerin batıda hüküm sürdükleri çağlardan (ki bu XI. yüzyıldan XIX. yüzyıla değin se-kiz-yüz yıl sürüyor) içinde meydana getirdikleri bu kültürün tahhlini yapmak gerek. Türk kültürü, Türk ulusçuluğu değince ne anlaşılman gerekiyor? Söz döndü dolaylı bu soruya dayanıyor, görüyorsunuz. İzin verirsenniz burda Türk ulusçuluğu kavramının gelişmesinin kısa bir tarihçesini yapayım: Bir defa, XIX. yüzyılın başlarına değin Osmanlı deyimi bile yok —ulus anlamında ancak müslümanlık söz konusu. Osmanlı emperyalizminin bir özelliği bu. Halifeliliği üstüne almış bir hükümdarın hüküm sürdüğü imparatorlukta, hâkim ulusu göstermek için Osmanlı deyimi bile kullanılmamış, dediğim gibi, söz konusu olan müslümanlık. Ama bu conventional bir şey; yani «müslüman» adı altında bütün imparatorluk ülkelerinde, hatta ortu: nitelikleri taşıyan bir kültür gelişmiş; ama bu, ana şuruna varılmamış. Osmanlı kendini bir kültürün temsilcisi olarak görmüyor, bunu düşünmüyor bile.

Gelecek hafta

TÜRKÇÜLÜK AKIMI VE EMPERYALİZM...

■ Paris Düşerken Ehrenbourg'u Türk okurlarına tanıttacak ilk romandır...

ROMANIN yapısı uzaktan Tolstoy'u, Harp ve Sulh'u hatırlatır. Toplumun bütün tabakalarından seçilip verilen kişilerle bütün toplum, belirli bir tarihsel süredeki toplumsal gerçek canlandırılmış olur. Romancının karşılaştığı en büyük güçlük de burada başlar. Bu kişiler, derlenmiş bilgilere ve dokümanlara dayanılarak «düşünmüş» kişiler olarak mı kalacak, yoksa «etli canlı kişiler haline gelebilecek mi? Ehrenbourg, çoğunlukla, bu işin üstesinden gelebilmiş. Şematizme kaydığı olmuyor değil, ama bu, kişileri canlandırırken değil de toplumdaki genel davranışlar üzerine konuşurken oluyor, o zaman bir romancıdan çok bir gazeteci gibi konuşuyor.

Paris Düşerken, gerçekte, romanla röportaj arası, yeni bir roman biçimi. Malraux'un Umut'ta, Aragon'un Komünistler'de denediği bir biçim. Ve Ehrenbourg da, onlar gibi, yalnız roman yazmadığını, çağının bir görgü tanığı, üstelik yan tutan bir görgü tanığı olduğunu bilince.

Ehrenbourg'dan, daha önce, Buzların Çözülüşü ve Moskova'da bir Sokak adlı iki roman çevrilmişti dilimize; ama Paris Düşerken, Ehrenbourg'u Türk okuruna gerçekten tanıttacak ilk roman. (Sosyal Yayınlar, Çeviren: Atilla Tokatlı)

Birinci ciltte Ehrenbourg, İkinci Dünya Savaşı öncesi Fransasını, Halk Cephesinin kuruluşunu ve çöküşünü, dolaylı olarak da İspanya iç savaşını veriyor. Roman da gerçeği söyler, bilim eseri de. Ama Ehrenbourg, romanın «ya da sanatın» anlatım aracının imge (image), bilimin ise kavram olduğunu hiç bir zaman aklından çıkarmadığı için, Paris Düşerken'de derlenen bilgiler romanda ağır basmıyor, bilgi ile sanat harmanı oluyor ve belli bir toplumsal gerçeği anlatmak isteyen birtakım romanlarda karşılaştığımız durum, bilgi ile sanatın üstüste çekilmiş fotoğraflar haline gelmesi durumu böylece aşılmış oluyor. Bunun için, romandan sadece birtakım bilgiler kalıyor, Michaud da kalıyor, Pierre de kalıyor, Lucien de kalıyor, Despere de kalıyor, Viard da kalıyor... Anlatılan sosyal, politik gerçekliklerin Türk okuru için aktıllığını devam ettirmesi de Paris Düşerken'in bir başka talihli yanı.

Ehrenbourg'un roman kişilerine bir de Paris'i eklemek gerek. Ne güzel anlatır Paris'i... Önemli bir sevgiyle. (Oteki büyük romanı Firtına, bir Paris'te, bir Sovyetler Birliği'nde geçer. Okurken hep beklerdim. Ehrenbourg ne zaman Paris'e dönecek diye.) Paris Düşerken'de Paris, başlatığına bir roman kişisi gibi, kimi zaman kaygısız bir güzel kimi zaman tepeden turnağa mücadele, Avuçları ısıtan kestaneleriyle, taracaları insan dolu kahveleriyle, ıhlık geceleriyle, 14 Temmuz şenlikleriyle...

Bir roman okuyacaksanız bugünlerde, Paris Düşerken'i okuyun, derim. Değişik bir tad bulacaksınız. Hele ressam André'nin aşkı... Uslanmaz bütün romantiklerin unutamayacakları bir aşk: Hani, solgun bir gül oluyor dokununca... Öyle.

Fethi NACI

